GREGORII BAETICI
HELIBERITANAE SEDIS ANTISTITIS
DE TRINITATE, SIVE DE FIDE

Liber ante hac numquam editus.

Cum Priuilegio & licentia Superiorum.

ROMAE in aedib. Populi Romani.

M. D. LXXV.

MARIAE AVGVSTAE
REGIS EMMANVELIS FILIAE
IFFANTI PORTVGALLIAE

ACHILLES STATIVS SAL.

EA eſt noſtrorum temporum ratio, atq. condicio, laetandum ſimul, & dolendum bonarum artium ſtudioſis vt exiſtimem. Nam cum praeclariſſimorum virorum ſcripta vel bellorum vis atq. impetus vel ſuperiorum temporum neglegentia, vel quaecumq. alia grauis iniuria nobis eripuerit, quia tamē hodie magno Dei beneficio recepta ac reſtituta pleraq. videmus, eſt ſane quod eruditi homines & litterarum cupidi gaudeant. illud vero miſerum, ne turpe dicam, principum virorum tantam paucitatem eſſe eorum, qui rerum pulcherrimarum ſtudijs ducantur ac delectentur, ijs vt haec praeclara munera recte mitti poſſint. Sed quo minor eſt numerus, eo maior eorum laus eſſe iudicari debet, quod ab hac ſe illi labe, obprobrioq. vindicarint, excellentem illam maiorum ſuorū

gloriam virtutemq. retinuerint, litterarum ſtudia ne prorſus extincta ac ſepulta iacerent, ſumma ope atq. omni ratione ſemper fouerint. Certe enim mihi cum vel meum, vel veteris ſcriptoris aliquod monumentum eſt in lucem proferendum, cui dem, cui non dem, quamquam hoc ſaepius ac certius, in quaerendo aeſtuare ſoleo. & cum maxime idoneum hominem nactus eſſe mihi viſus ſum, tum vero maxime mea me fruſtrata eſt ac fefellit opinio, adfirmare vt auſim, in pauciſsimis, quos certos ac dignos putes, eſſe tamen ſpe atq. opinione pauciores. Cum autem Gregorij Baetici Heliberitanae ſedis Antiſtitis ſanctiſsimi & antiquitate doctrinaq. praeſtantis viri diuina ſcripta ad me pridem eſſent allata, de edundo ſcilicet cogitare coepi. Sed quod ille ad eius aetatis principem lectiſsimamq. feminam Gallam Placidiā Auguſtam opus ſcripſit, Placidiae ſimillimam quaeri oportere cenſui, cui tantum munus gratū non minus iucundumq. contingeret. Ecquam autem vel aptius, vel certius diligere debui, quam te MARIA Auguſta, quae non ſolum ſcriptis ac litterarum monumentis, ſed omni etiam artium genere, quae laudari, atq. eſſe in pretio merentur, praeter ceteras non dicam feminas, ſed viros quoq. ſic adficeris, atq. delectaris, vt maxi

mi

mi facias, & isdem artib. deditos homines opib. tuis iuues, vtq. ad ſummam laudem contendant, & praemijs, & cohortationib. inflammare non deſinas. Tibi omnino debebatur hoc opus, quod eſſet ipſum accuratiſſime ſcriptum, atq. elaboratum, & a tuae, hoc eſt, noſtrae gentis homine ad regiam, tui nimirum ordinis ac generis feminã profectum, nunc vero miſſum ad te ex vrbe Roma verae catholicaeq. fidei veteri domicilio, & quidem ſedente GREGORIO XIII. Pont. Max. Diuino prorſus conſilio tum demum vt exiſteret, eq. tenebris erumperet ſcriptor laudatiſſimus, cum nec alter GREGORIVS, nec ſi minus nomine, morib. quidem certe ac pietate deeſſet altera Placidia. Quidquid autem ex Vrbe quopiam exiret hoc tempore, ab illo etiam mitti videretur. Tu vero Placidiae te vt ſplendore & claritate generis exaequaſti, ſic eidem gentilicia, & a chriſtianiſſimis maiorib. tuis ad te propagata inſigni pietate non concedis modo, ſed etiam praeſtas. Sed erit mihi breui, vt ſpero, de tuis laudib. alius dicendi locus. Quis autem, quantusq. Gregorius hic fuerit, grauis auctor Hieronymus in libro de inluſtrib. viris demõſtrat. Is vero liber ipſe hic eſt, quem tanto opere idem commendat Hieronymus, vt eo maius Dei beneficium

rum Gregorij maximeq. laudandũ nacti ſumus. At Gallam Placidiam Theodoſij Imp. maioris quidem illius filiam, omnib. ornatam virtutib. atq. in vrbis direptione raptam Athaulphus Gothorum rex vxorem duxit. quae magno poſtea reip. vſui fuit. Namq. praeferocem coniugis animum tanta ſermonis tum prudentia, tum ſuauitate leniuit, vltro vt a Romanis pacem expetiuerit. Quo mortuo Vallia rex item Gothorum repetente Conſtantio Placidiae poſtea coniuge, fratri eam Honorio Auguſto reddidit, tam lubenti animo, pacem cum Romanis vt & fecerit, & datis praecipuis viris obſidib. etiam confirmarit. Peto a te MARIA Auguſta, vt quemadmodũ breuem quidem libellum, ſed ſententiarum acumine, & crebritate refertiſſimum Galla Placidia Auguſta magni fecit, ſic tu animum quoq. meum officij ac pietatis in te pleniſſimum tantae, quantam profecto explicare non poſſum, pro regia iſta animi magnitudine & aeſtimes, & amplectare. Vale. Datum Romae Kal. Ianuarijs. M. D. LXXV.

ACHILLES STATIVS LECTORI SAL.

HVIVS libri nobis, ne ſis neſcius amice lector, deſcribendi copiam fecit D. Germanus Genuas monachus Benedictinus uir latine graeceq. doctiſſimus. Eum ille in Abbatia, quam uulgo Pompoſam uocant, ſita in agro Ferrarienſi forte repperit. Quem nos librum, quia nonnihil mendoſus fuit, uſi coniectura, uel emendauimus, uel potius emendare conati ſumus, ac ueterem illam ſcribendi rationem, quam in antiquiſsimis monumentis ſcriptam ſcalptamue agnouimus, quoad eius fieri potuit, retinuimus, ne quod antiquitatis ſtudio & diligentia fecimus, ipſe aliter accipias atq. interpretere. De fide uero inſcribitur, quod ueteres Sacroſanctae Trinitatis myſterium traditionemq. ſic fere uocabant. cuius rei plura ſunt teſtimonia. Sed nos Hieronymi, atq. huius ipſius Gregorij auctoritate contenti eſſe uoluimus, qui principio tractatus ultimi, huius quaſi titulum ſignificans opuſculi, Quaſi cuiuſdam, inquit, adbreuiationis de fide quaedam taxatio. Vale, & fruere.

HIERO-

INLVSTRIB.

GREGORIVS BAETICVS Heliberi Epiſcopus usq. ad extremam ſenectutem diuerſos mediocri ſermone tractatus conpoſuit, & de fide elegantem librum. qui hodieq. ſupereſſe dicitur.

EX LIBRO D. HONORII PRESBYTERI AVGVSTVDVNENSIS

De ſcriptorib. eccleſiaſticis.

OSIVS Cordubenſis ciuitatis Epiſcopus ſcripſit ad ſororem ſuam de laude virginitatis epiſtulam pulchro ac diſerto comptam eloquio. In Sardicenſi etiam concilio quamplurimas ipſe edidit ſententias. Hic in ſenectute a Conſtantio perterritus Arrianae impietati conſenſit. qui cum contra Gregorium Heliberitanae ſedis Epiſcopum reſidens faſtu quaſi regalis imperij ſententiam conaretur exprimere, os uertit diſtorquens pariter & ceruicem, ac de ſella in terram inliditur, atq. ilico moritur.

INCIPIT

LIBER DE TRINITATE SANCTI GREGORII HISPANIENSIS HELIBERITANAE SEDIS ANTISTITIS AD GALLAM PLACIDIAM.

INCIPIAMVS ergo oboedientes religioſiſsimis praeceptis tuis conlidere cum aduerſario, non quidem de noſtris viribus praeſumentes, ſed habẽtes fiduciam de patrocinio Saluatoris, aduerſus quem more gentilium, & furore Iudaeorum bellum exagitat impietas haereticorum. Sed quia in his, quae ſcribere dignata es ex perſona haereticorum, vidi plurima eſſe confuſa, ita vt uidereris mihi non plenius noſſe quae aſſerant Arriani, melius opinatus ſum, ſi primum liquido palam facerem, quomodo

credāt,& quomodo ſub ambiguitate ſermonis ſimplices animas capiant. & tunc maxime, cum ſub communi confeſsione impia ſua uerba commendant. quia & tunc demum abſolutionum fidelis reſponſio manifeſta eſt, ſi prius ſacrilegae ſectae impia tergiuerſatio propaletur.

De Profeſſione impia Arrianorū.

ARriana impietas adſerit multa nobiſcum quidem iſdem ſermonibus, ſed non isdem ſenſibus confitetur, cum ad diuinae fidei cōfeſsionē vocatur. Nam iſdem quibus & nos vocibus perſonat Deum patrem, & Deū filium. & omnia a Deo patre per filium facta. & filium ante ſaecula genitum. Sed cum nobiſcum per haec verba concordet, nihilominus ſacrilegis verborum interpretationibus a pijs eccleſiae catholicae ſenſibus † abrumpit, ita dicens patrem, vt non vere genuerit. ita filium quoque pronuntians, vt apud eum adoptione, non natura ſit filius, ideſt,vt aliunde ad filij nomen aſſumptus, non vere de Deo patre ſit genitus. Nam licet & ante ſaecula filium natum eſſe fateatur,tamen ei initium tribuit dicendo,erat quando non erat. Sed & ſic quoque per eum facta dicit vniuerſa, vt eum adſerat ex nullis exſtantibus ſubſtitutum, quia praeſumpſit non vere de Deo pa

† abrūpitur

tre

tre genitum. & inde eſt, quod ita vult habere perſuaſum, Chriſtum Deum quidem eſſe, ſed non verum, cui initium deputetur. & filium quidem ita, vt factus intellegatur eſſe, non natus. Si quidem non vere de patre natus eſt, ſed de nihilo ſubſtitutus, ob hoc quoque & mutabilem credit. In fide eius non vere Deus, non verus filius eſt. & vt hos impios ſenſus apud ignaros commendet, adhibet quoque, vt ſibi videtur, ſcripturarum diuinarum teſtimonia, dicens ex perſona Sapientiae probatum, Dominus creauit me initium viarum ſuarum in opera ſua. Chriſtum autem ſapientiam eſſe Apoſtolus quoque confirmat dicendo, Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam. Conſtat ergo Chriſtum, qui eſt Apoſtolo interprete ſapientia, eſſe creaturam. & iam, inquit, conſequens eſt, ut non ſit verus Deus, qui ſit creatura. iam nec verus filius, qui non ſit a Deo genitus, ſed creatus. erat ergo, quando non erat.

Prou. 8.
1. Cor. 1.

Haec ſunt nequitiae arma propoſita, aduerſus quae ire prouocamur, vt adſertionis aduerſae propaletur impietas, non quidem, vt diximus, noſtro ingenio, ſed gratia Dei adiuuante ſemper pios conatus. Tu modo, quaeſo, ne ſquallido ſermone fatigeris, ſed rerum intenta virtutibus, da calculum veritati. Hoc autem non vt librum ſcribimus; ſed quaſi cum praeſente aduerſario certis disputationibus dimicamus. Et inprimis contra hoc, quod dicunt, Erat, quando non erat, occurrendū eſt, quod

ſemper fuerit. & opponendum de Euangelio teſti-
Ioha. 1. monium, dicente Iohanne, In principio erat ver-
1. Cor. 1. bum. Sicut enim Chriſtus Dei ſapientia, & Dei vir
tus eſt, ita & Dei verbum eſt. Cum ergo ait, In prin
cipio erat verbum, quomodo Arriana impietas di-
cit, erat, quando non erat. In principio, inquit, erat
verbum. nō dixit, in principio factum eſt verbum.
& utique quod in principio erat, ſemper fuiſſe cre-
dendum eſt. Si enim, vt putat impietas, factura eſt fi
lius, ſine dubio ſcriptura diuina hoc ipſum quod fa
ctum eſt in principio prodidiſſet, ex illa vtique in-
ſtitutione, qua & Moyſes locutus eſt dicendo, In
Gen. 1. principio fecit Deus caelum, & terram. Si enim &
filius Dei factura eſſet, dixiſſet Iohannes, In princi-
pio factum eſt uerbum. Sed praeuidens Euangeli-
ſta, magis autem Spiritus ſanctus per Euangeliſtā,
futuros impiae mentis homines, qui dicerent de fi-
lio, erat, quando non erat, ideo ſic coepit, In prin-
cipio erat verbum. nihil enim illo anterius eſt, qui
inuenitur ante principium. Scripturae diuinae ob
hoc editae ſunt, vt ſecundū illarum ſenſum noſtrā
fidem dirigamus, non vt noſtros ſenſus illarum ſa-
cris dictionibus inſeramus. Viderit, ſi ſunt quae-
dam capitula, quae ſui obſcuritate dare putantur
occaſionē ambiguitatis. certe in hoc capitulo nulla
ambiguitatis occaſio eſt. Non licet interpreti aliter
ſentire, quam ſcriptum eſt. nec opus eſt, vt nunc no-
ſtros ſenſus ingeramus. ſufficit ad plenam perci-
piendae fidei notitiam, vt diuina verba recitemus.

In principio, inquit, erat verbum. Numquid aliqua hic eſt opinio temporis. numquid aliqua ſuſpicio ſaeculorum, vel aliquod interuallum puncti, aut momenti alicuius, vt dicere audeas, Erat, quando non erat. In principio erat verbum. & ne forte verbum intellegas, quod eſt loquentis officium, ſequitur, & verbum erat apud Deum. non dixit, verbum quod locutus eſt Deus, ſed, & verbum erat apud Deum. ipſe poſtremo interpretatus eſt, quid ſit verbum, dicens, & Deus erat verbum. Si in principio erat verbum, & hoc ipſum verbum apud Deum erat, & Deus erat verbum, confuſa eſt impietatis intentio. Probatur enim de capitulo hoc Chriſtum filium Dei & ſemper fuiſſe, & ſemper inſeparabilem a patre, & ſemper Deum. Sicut enim ſine initio eſt, cum dicitur, In principio erat, ſic & cum dicitur, apud Deum erat, inſeparabilitas eius a patre ſine initio declaratur. Sed & cum hoc uerbum Deus eſſe definitur, non eſt ambiguum, quod ſine initio Deus creditur. Hoc enim quod praemiſit dicens, In principio, ad omnia referendum eſt, ideſt, In principio erat uerbum. & cum ſequitur, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, ſine dubio, in principio, ſubaudiendum eſt. Denique & ipſe ita concludit dicens, hoc erat in principio apud Deum. quomodo ergo erat, quando non erat, qui ſemper eſt. quomodo ex nullis extantibus eſt, qui ſemper apud patrem eſt. quomodo creatura, qui ſemper Deus, immo & per quem uniuerſa creatura eſt.

Sequitur enim, Omnia per ipsū facta ſunt. Quomodo ex nullis exſtātibus factus eſt, per quē omnia facta ſunt. Si enim & ipſe factus eſt, quomodo per ipſum omnia facta ſunt. non enim cum fieret, poteſt auctor eſſe, qui nō fuit. atque ideo infectus credendus eſt, per quē omnia facta ſunt, quia uanū eſt, & abſurdū, vt & ipſe, cū nō exſtaret, factus per ſe eſſe dicatur. Similiter & Paulus docet Chriſtū ſemper fuiſſe, & Deū eſſe, & aequalē patri. Tunc enim uere Deus eſt, cū aequalis ē patri. quia nec aequalis diceretur, ſi nō vere Deus haberetur. Iniuria eſt enim ueri Dei, ſi ei non Deus uerus dicatur aequalis. Ponit itaq. in

Philip. 2. epiſtula ſua, Hoc enim exiſtimate in uobis, quod in Chriſto Ieſu. qui cum in forma Dei eſſet cōſtitutus, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe aequalem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Si uere homo eſt Chriſtus, cum formā ſerui accipit, vere quoq. Deus eſt, cū in forma Dei eſſe perhibetur. nec alia ratione aequalē diceret, niſi in forma Dei eſſe uerū Deū uoluiſſet intellegi. Et qui uerus Deus eſt, utique ſemper eſt. & qui ſemper eſt Deus, nō poteſt dici de eo, erat, quando nō erat. Sed & per ipſum omnia facta ait Apoſtolus Paulus ſcribens,

Coloſ. 1. Quia in ipſo creata ſunt omnia, ſiue quae in caelis, ſiue quae in terra, inuiſibilia, & viſibilia, ſiue throni ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes. Ergo ipſe ſemper eſt, per quem, & in quo omnia facta ſunt. Sed & Hymnidicus cantans

tans ait,Omnia in ſapientia feciſti.Non tamen ipsā Psal. 103.
dixit factam eſſe ſapientiam.quia & Apoſt. cum di
cit, & ipſe eſt ante omnes,factum negauit. Si enim
eū, qui non erat, factū credi uoluiſſet,ita poſuiſſet,
& ipſe factus eſt ante omnes.at cum dicit,& ipſe eſt
ante omnes,omnibus dedit initiū, quorū anterior,
immo & factor eſt.ipſe uero ſine initio eſt,qui ante
omnes non factus,ſed eſſe memoratur.Item Apoſt.
Vnus,inquit, Deus pater, ex quo omnia, & nos in 1. Cor. 8.
ipſo. & vnus dominus noſter Ieſus Chriſtus, per
quem omnia,& nos per ipſum.& hic cum dicit per
Chriſtū eſſe omnia, apertiſsime factorē diſcreuit a
factis,nec poſſe intellegi naturā facturae in eo, qui
fecit omnia.Sed videamus ſi Moyſes hoc idem do-
cuit,quod Apoſtoli annuntiauerūt,ideſt,omnia ex
Deo facta eſſe per filiū.Inter cetera,cū fabricā mun
di refert,ait,Et dixit Deus,fiat firmamētū in medio Gen. 1.
aquae,& ſit diuidens inter aquā & aquā.& factū eſt
ſic, & fecit Deus firmamētū,& diuiſit Deus per me
diū aquae. cū dicit,& dixit Deus, fiat firmamētū,In
dicēte,patris intellegenda perſona eſt.cū autē dicit,
& fecit Deus, in faciente,filij intellegenda perſona
eſt.Nā ſi nō putas ita intellegendū, apoſtolica peri-
clitabitur adſertio dicens, Vnus Deus pater,ex quo
omnia,& nos in ipſo. & vnus dominus noſter Ieſus
Chriſtus,per quē omnia,& nos per ipsū.niſi enim to
tā fabricā mūdi per filiū factā eſſe credideris,immo
& omnia inuiſibilia,ſiue & viſibilia, quemadmodū
in fidē recipis vocē Apoſt. dicentis, Vnus dominus Coloſ. 1.
noſter

Coloſ. 1. noſter Ieſus Chriſtus, per quem omnia. & illud quo que, quod ſupra rettulimus, quia in ipſo creata ſunt
Pſal. 103. omnia. nec non & illud, Omnia in ſapientia feciſti.
Ioha. 1. Sed & hoc quod Iohannes proſecutus, hoc eſt, omnia per ipſum facta ſunt. quomodo omnia, ſi negas
Gen. 1. de filio Dei dictum, & fecit Deus firmamentum. Et diuiſit Deus per medium aquae. ergo & Moyſes factorem inducit filium, non factum. Si enim factum Sancto ſpiritu reuelante didiciſſet, inter cetera, quae facta deſcribebat, ipſum quoq. prius factum eſſe memoraſſet. Sed abſolutius inferius proſequitur, ubi iam fabricati mundi incola faciendus eſt.
Gen. 1. Et dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Non eſt enim unius perſonae dicere, faciamus ad imaginem, & ſimilitudinē noſtram, ſed neque diuerſae deitatis. Nam pluralitas horum uerborum, ideſt, faciamus, &, noſtram, patris, & filij perſonas ſignificat. Quod autem ſingulariter imaginem dicit, una deitas, una uirtus utriuſque perſonae manifeſtatur. Si creatura eſt Chriſtus, quomodo in opere Deo conſors adhibetur. ad ipſum enim dicitur, faciamus. Si non eſt uerus filius, quomodo una illi cum patre imago eſt. adoptiuus filius non habet imaginem adoptantis. poteſt quidem habere munificentiam, non autem poteſt imaginis habere naturam. Scio quidem eſſe diſcretiones imaginum, quas nunc exſequi longum eſt, & non neceſſarium. Sed quod facit ad cauſam, uindico. Dicens, hoc in loco nulla diſcretio eſt imagi

nis,

nis,ubi patris, & filij vna imago perhibetur. Non enim dixit, faciamus ad imagines noſtras, ſed ad imaginem noſtram. & ne forte ſtupida mente, o quis quis ille es haereticus, vſurpares etiam de vna perſona dici potuiſſe, faciamus, vt ſcilicet apud ſe cogitantis adfectio ſit, nõ deſignatio perſonarum, ſubſequitur, & fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum. Quae coram in luce poſita ſunt. ſi; quis non videt, caecus eſt. Deus, inquit, fecit, ad imaginẽ Dei fecit. Nonne apertiſsimum eſt, quod iamtunc Spiritus ſanctus per Moyſen euangelica ſacramenta tractabat dicens, Deum & Deum, non tamen duos Deos, quia vna imago eſt patris, & filij. & o quam proſpecte omnia edita ſunt. Deum, & Deum ſacra ſcriptura pronuntiat, vt Sabellium excluderet defendentem patris, & filij vnam eſſe perſonam. & ne duos deos introduceret, inter verba, quibus pluralis ſignificatio perſonarum eſt, vnam imaginem inſeruit. Hoc ita eſſe inuenies, intendens teſtimonio dicenti, faciamus hominem ad imaginem noſtram. Quid agis impietas Arriana. Si creatura Chriſtus eſt, quomodo creaturae & creatori vna imago eſt. Sed ne iterum Arrius ſub occaſione perſonarum, diuerſitates induceret naturarum, diuerſitas naturae non admittit vnius formæ communionem. Multæ ſunt voces in libris Moyſi, quibus redargui poſsint impij in filium, immo & in patrẽ: nam quomodo non & in patrem hæc tendit impietas; quae profano ſpiritu exſercetur † in filium, cum † &

patri adimunt,quod vere patris eſt, auferẽtes filio, quod vere filij eſt. quomodo enim pater eſt vere, qui ſecundum ipſos non genuit. quomodo Chriſtus vere filius eſt, quem negant vere de ipſo generatũ. Sed,vt dixi,multae ſunt voces in libris Moyſi, quibus redargui haec eorũ poſsit impietas:ſed quia haec ipſa non ſtudio librum ſcribentis exſequimur, ſed veluti in ſceda certas ſummas quaſi properãtes
† delibam⁹, vel delineamus. †delimamus,vt tuo qualitercumq. videamur oboediſſe praecepto, ceterae voces praetereundae. ſunt maxime quia & in diuinis vocibus nõ numerus teſtimoniorũ,ſed auctoritas requirenda eſt.quae idonea eſt, etiã ſi vna voce proferatur. Sufficit interim de hoc vno capitulo Moyſen concordaſſe cũ euangelijs,& Apoſtolis. Deum, & Deũ praedicat Moyſes. ſicut ſuperius teſtimoniũ loquimur de Geneſi,
Ioha. 1. ita & Iohannes Deũ, & Deum annuntiauit dicẽs,In principio erat verbũ, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. Nemo dixit duos Deos, licet Deum,& Deum diceret. nemo non vnam imaginẽ patris,& filij annuntiauit,& ideo vnũ Deum nouit dicere in confeſsione fides catholica. non tamen vt per cõfeſsionem vnius Dei filius negetur eſſe quod Deus eſt.quia ſicut pater Deus eſt, ita & filius Deus
Gen. 1. Phil. 2. eſt. nam ſi nõ ſicut pater Deus eſt,ita & filius Deus, quomodo illis vna imago eſt ſecundum Moyſen, vel quomodo ſecundum Paulũ, in forma Dei Chriſtus eſt aequalis exiſtens Deo. Sed & Iohannes cum verbum Deũ adſerit in principio apud Deum eſſe;

non extra Deum eſſe, per hanc verbi Dei a Deo inſeparabilitatẽ idem mihi videtur ſignificare, quod in ſignificantia imaginis & formae eſt. Nam ſi per vnam imaginẽ eandemq. formam patris, & filij inſeparabilitas oſtenditur, cur nõ cum Iohannes Dei, & Dei inſeparabilitatem annuntiat, per hoc quod ait, & verbum erat apud Deum, & hoc erat in principio apud Deum, vnam imaginem, eandemq. formam patris, & filij ſignificaſſe credatur. Plane hic ſenſus videatur ambiguus, ſi non idem Euangeliſta hoc ipſum paullulum infra apertius proſecutus eſt dicens, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre. ſicut una imago, eademque forma, ita & gloria non alia eſt filij, quam quae patris eſt. Interea qui Chriſtum de adoptione filium dicis, quomodo intellegis gloriam eius quaſi unigeniti a patre. Quod ſi plures eſſe Dei filios, de adoptione profiteris, quod ſi & Chriſtus adoptiuus eſt, quomodo unigenitus a patre eſt, cum non ſit unigenitus exiſtentibus quoque alijs per adoptionem filijs. Quod ſi uere unigenitus a patre eſt ideo, quia ipſe ſolus de ipſo uere patre generatur, quomodo adoptiuus adſeritur, cum adoptiuus inter plures adoptiuos proprietatem unigeniti a patre habere non poſsit. Sed etſi adoptiui ſunt, de nullo tamen eorum dictum eſt, Iohannis. 1. & uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti a patre. Sed de Chriſto ſolo dictum eſt, & uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti a patre. Ioha. 1.

non ergo adoptiuus eſt, de quo hoc dicitur, quod de adoptiuis dici non poteſt. Et merito illi vna imago cum patre eſt, quia ipſe ſolus vnigenitus a patre eſt. Quid ergo mirũ, ſi in filij imagine patris imago
Ioha. 14. ſignatur. ideo & ipſe Saluator dicebat, Qui me uidet, uidet & patrem. nõ hoc vt Sabellius dico, quaſi ſe ipſum patrem dicat eſſe, qui ſit & filius. Confiteor enim patrẽ eſſe, qui genuit, filiũ vero eſſe, qui natus eſt. Sed cũ dicit, qui me videt, videt & patrẽ, ſicut patris & filij non vnam oſtendit eſſe perſonã, ita unã oſtẽdit eſſe deitatem. cũ in patris & filij ſubſtantia nulla diuerſitas inuenitur. Iterũ in hoc quoque loco dicam, ſi creatura eſt filius, quomodo qui videt filium, videt & patrem. nemo in viſione creaturae patrem videt. De inſpectione enim creaturae creator videri poteſt, pater autem non videtur niſi de inſpectione filij. Si ergo Chriſtus creatura eſt, & nõ uere filius, non poteſt in creaturae viſione pater videri. & quomodo ait, & qui me videt, videt & patrẽ, niſi quia vere filius de Deo patre natus eſt. & ideo cũ uideris filium, neceſſe eſt vt & patrẽ videris. Sine filio enim pater non eſt, ſicut nec filius ſine pa-
Ioha. 14. tre. Inde etiã ſubdidit, Ego in patre, & pater in me: non vtique per quandam paſſiuam confuſionem; ſed quia conſequens eſt, vt vbi pater eſt, illic eſſe cognoſcatur & filius, & vbi filius eſt, illic etiam patrẽ exſtare cognoſcas. Eſt & alius ſenſus dicti iſtius, Qui me uidit, uidit & patrem, non qui corporeis oculis in corpore uidiſſet Ieſum, uidiſſe patrem refertur.

alioquin abſurda eſt increpatio Domini ad Philippum dicentis, Tanto tempore uobiſcum ſum, & nõ me noſti Philippe. ſecundum corpus enim non ſolum Philippus videbat Ieſum, ſed & omnes Iudaei, qui ei aduerſabantur. nec tamen per hoc, quod uidebant ſecundum corpus Ieſum, patrem quoque vidiſſe credendi ſunt. Quid ergo eſt, qui me vidit, vidit & patrem. intende cordis aciem, & vide ſecũdum fidei ſpiritualis obtutus Chriſtum filium Dei non creaturam eſſe, ſed creatorem. intende eum uere eſſe Deum ſine initio ſempiternum, & ſecundum hoc, quod Deus, inuiſibilem, inaeſtimabilem, incorruptibilem, indemutabilem, & per omnia talem, qualis eſt & pater eius, qui eũ genuit. & ita uidens filium, patrem quoque te uidiſſe non dubium eſt. hoc ſenſu accipe & illud quod ait, ego in patre, & pater in me. pater cum ſit perfectus, perfectum filium genuit. & cũ ſit inuiſibilis, incomprehẽſibilis, inaeſtimabilis Deus, & uerũ lumẽ. & filius talis natus eſt, qualis eſt ille, qui eũ genuit. & ideo ait, ego in patre, & pater in me. cum enim omnia quae ſunt paternae uirtutis, & deitatis, habentur in filio, pater in filio eſt, & filius in patre. & ideo praemiſit, Si me ſciretis, & patrem meum ſciretis. & hic oſtenditur quod eadem ſit patris & filij ſubſtantia, eo quod ſit vna vtriuſque cognitio. Sed creaturae & creatoris non eſt vna cognitio, quia non & vna ſubſtantia. Patris autem & filij vna cognitio eſt, ergo non eſt filius creatura, ſed creator eſt, ſicuti & pater creator

Iohan. 14.

Ioha. 14.

eſt. & Deus eſt, ſicuti & pater. non tamen per haec duos Deos dicimus. Hic eſt vbi impie haeretice diabolico furore quaſi in ſtultitiam iſtius confeſsionis inardeſcis, cum Deum, & Deum audis. nec tamen duos Deos dicimus. Inflatus enim de littera ſaeculari in hac quaeſtione inſanabiliter aegrotas, & putas te debere cōſtringere, ut duos Deos dicamus, cum Deum, & Deum confitemur. Noli infelix aduerſus Chriſtum dominum totius creaturae, Ariſtotelis artificioſa argumenta colligere, qui te chriſtianum qualitercumque profiteris, nec aduerſus piam confeſsionem inenarrabilis de Deo ſacramenti vt calculo calumniator, quaſi ex diſciplina terrenae ſupputationis circumſcriptor aduenias. Inſpice potius diuinos libros, & de diuina fide diuinis utere
Pſal. 35. ſermonibus. Legiſti utique, & in lumine tuo videbimus lumē. Quae hic diſtantia luminis a lumine eſt. poſuiſſet enim & diſtantiam, ſi fuiſſet, ne quis luminis a lumine nullam diſtantiam crederet. quod ſi nulla diſtantia eſt, non ergo duo lumina, ſed vnum lumen eſt, cum in lumine patris, filij lumen agnoſcitur. Hoc lumen eſt de quo & Daniel loquitur di-
Dan. 2. cens, & lumen cum ipſo eſt. non enim de aliqua creatura hoc dicitur, ſed de ſplēdore ipſius Dei exiſtentis ſempiterni luminis. Si pater ſempiternum lumen eſt, ſine dubio & filius lumen eſt ſempiternum. Si vero negatur filius Dei lumen eſſe ſempiternum, quomodo in patris ſempiterno lumine lumen filij quod non eſt ſempiternum, videtur. Sed

in

in laudibus Dei non eſt haec falſa dictio ſancto-
rum, Et in lumine tuo videbimus lumen. Ergo & Pſal. 35
filij lumen ſempiternum eſt, quod non diſtat a pa-
tris lumine ſempiterno. & ideo licet lumē ſit filius,
& pater lumen ſit, vnum tamen patris & filij lumen
eſt, quia in patre & filio nulla diſcretio eſt, nulla
ſeparatio luminis eſt, quomodo nec imaginis ſe-
cundum Moyſen, nec formae ſecundum Apoſtolū
Paulum. Sacramentum autem inſeparabilis vnita-
tis ſecundum hoc, quod uterque, ideſt, pater & fi-
lius aequaliter & indiuiſe, neque ſecundum portio
nem, Deus vnus. & pluralitatis ſecundū hoc, quod
vnus pater eſt, & vnus filius. Etiam de hoc capitu-
lo manifeſtatur quod legimus in euangelio, ipſo
ſaluatore dicēte, Ego & pater vnum ſumus. Sumus Ioha. 10.
enim pluralitatem ſignificat perſonarum. quia hic
pater, & hic filius. Vnum autem vnam eandemque
in patre & filio ſubſtantiam, deitatemq. conſignat,
vt uere pater & filius unus Deus ſit, cum ambo, id-
eſt, pater & filius unum ſunt ſecundum deitatem,
non unus ſecundum perſonas. Ego & pater unum
ſumus, hac una uoce & Sabellius excluditur, & Ar-
rius cōfutatur. Sabellius enim ipſum dicit patrem,
qui ſit & filius, hoc modo, tamquam ſi unus habe-
at duo nomina. & interpretatur unum ideo di-
ctum, vt unius perſonae ſingularitas crederetur.
Contrà uero Arrius reſpiciens ad hoc, quod ait,
ſumus, in hoc ſermone, pluralitatem intelle-
gens, introduxit impiam pluralitatem Deorum,

credens

credens vnum ſempiternum Deum, & alium, qui eſſe coeperit Deus. vnum omnipotentem, & alium, qui non ſit omnipotens. Sed o caecitas, in vtriſque habent ante oculos, quod pie videant, & incautis offenſionibus impie litigare contendunt. ſaltem commodent ſibi ſenſus ſuos, & pie fidei perſpicient veritatem. Sabellius admiratione virtutum, quas Chriſtus operabatur, Chriſtum Deum verum eſſe credit, & non qui aliquando coeperit, ſed qui ſemper fuerit, & poſsit omnia. credat hoc Arrius, & nō blaſphemat in Chriſtum, quem filium confitetur. Item Arrius negat Chriſtum eſſe patrem, neget hoc & Sabellius, & pie credat, quod Chriſtus uere Deus eſt, non exiſtens pater, ſed filius. adhuc apertius dicam. Sabellius vincat Arrium, quod Chriſtus verus Deus eſt, & Arrius uincat Sabelliū, quod Chriſtus ſub confeſsione veri Dei verus & filius eſt, & mihi catholico ambo vicerunt, immo & mecum ambo vincunt impietatis errorem, cum mecum intellexrint ſacrae fidei ueritatem, quae & pluralitatē perſonarum intellegit, & vnitatem deitatis in hac pronū-
Ioha. 10 tiatione Domini dicentis, Ego & pater unū ſumus. Sed hanc diuinam pronuntiationem, & hanc piam diuinae pronuntiationis intellegentiam Arrij ſectatores cū quaerunt ſubuertere, alio modo interpretantur, & dicunt, vnum ſunt quidem, ſed non ſubſtantia, non deitate, non poteſtate, ſed voluntate, ideſt, quia unam eandemque habeant uoluntatem, ideo ait, ego & pater vnum ſumus. Dicite o impijſ-

ſimi,

ſimi, ſubſtantiuum verbum dei eſt. & qui linguae ſermonem dedit, neſcit loqui, & ignorauit altum ſenſum ueſtrum proprijs & competentibus ſermonibus explicare, & inefficax fuit dicere, ego & pater unum uolumus. ſi tamen hoc in loco unitatem voluntatis, & non ſubſtantiae ac deitatis volebat intellegi. Sed nunc, quaeſo, Regina memineris, quae capitula ex perſona haereticorum ſcribere dignata es. ipſi haeretici aiunt, qui me miſit pater, ipſe mihi praeceptum dedit, quid dicam, & quid loquar. Iohan. 12. & , Deſcendi de caelo, non vt faciam uoluntatem Iohan. 6. meam, ſed uoluntatem eius, qui miſit me, patris. Hoc artificium haereticorum eſt, ut alibi negent, quod alibi confitentur. Vt cum ſe vident praeſentium quaeſtionũ abſolutionibus uehemẽter adſtringi, ſerpentino lubrico ſemper eludant. Certe dicitis o haeretici praeceptum dediſſe filio patrem, quid dicat, quid loquatur. & quomodo quaſi neſciat loqui, vos verba eius emendatis. immo iam patris, quia filius quod dicit, quod loquitur, ſecundum praeceptum quod dedit ei pater, & dicit, & loquitur. Iam ne intellegitis, quia cum profano ſpiritu aduerſus filij deitatem exſercere cõtenditis veſtram amentiam, etiam in patrem prorumpitis inſanientes. Clamat filius, Ego & pater vnum ſumus, & vos Iohan. 10. quaſi grammatici velut inefficaciam dominicae pronuntiationis ſuppoſiti verbi demutatione ſupplentes emendatis, & dicitis, hoc quod ait, ſumus, volumus, intellegendum eſt. vt ſcilicet ſic dictum

ſit, ego & pater vnum volumus. Sed reclamat filius etiam contra vos dicens illa, quae dixit ad veſtrae impietatis participes Iudaeos. Quare loquelā meam non cognoſcitis. Habeant locum ſuum parabolae, & allegoriae, & aenigmata, hoc tamen loco apertiſsime, & plene dictum eſt, Ego & pater vnum ſumus, & quomodo vnum ſunt, alibi quoque declarat, cum dicit, Credite mihi, quia ego in patre, & pater in me eſt. & ne videretur ipſe de ſe vſurpare, quod non erat, vt veritatem dictionis oſtēdat, praemiſit dicens, Non creditis quia ego in patre, & pater in me. verba quae ego loquor vobis, a me ipſo non loquor. pater autem in me manens ipſe loquitur, & opera quae ego facio, ipſe facit. Sed & alibi Sicut docuit me pater, haec loquor. & qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum. quia quae placita ſunt ei, facio ſemper. Non quia filius ignoraret quid ſibi loquendum erat. Quid eſt enim quod Dei ſapientia ignoret, ſed vt duritiam indomitae fidei tuae ad piam diuinae vnitatis intellegentiam † patris quoq. molliret, ait, Pater in me manens ipſe loquitur. vel illud, ſicut docuit me pater, haec loquor. Sicut autem opera filij, opera patris ſunt, eo quod faciente filio, pater in ipſo manens faciat, ita quod loquitur filius, pater in ipſo manens loquitur non aliud, quam quod loquitur filius. quia nec filius aliud loquitur, quam quod loquitur pater in ipſo manens. Eadem ergo patris & filij loquela eſt, ſicut eadem & operatio. & ideo dicebat, alioquin propter

[Marginal notes: Iohan. 8. (beside "impietatis participes"); Iohan. 10. (beside "apertiſsime"); Iohan. 14. (beside "rat, cum dicit"); Ibid. (beside "ter in me. verba"); Iohan. 8. (beside "Sicut docuit"); † forte leg. Patris quoque noie (beside "tuae ad piam" / "tris quoq."); Iohan. 14. Iohan. 8. (beside "quitur. vel illud")]

pter opera ipſa credite. Quae vtique ſimiliter faciebat vt pater, vt poſtremo vel auctoritate operum crederetur. quia filius in patre eſt, & pater in filio. Hoc autem quomodo intellegendum eſt quod ait, Ego in patre, & pater in me, iam ſupra expoſitum eſt. Sed & nunc breuius dicam. Secundum indifferentiam ſubſtantiae audiendum eſt, ego in patre, & pater in me. Sed & illud quod ait, ego & pater vnũ ſumus, ſecundum indifferentiam ſubſtantiae vnum ſunt pater & filius. Nolo ergo impie haeretice vt indifferentiã ſubſtãtiae patris & filij adimas, & importune vnitatem voluntatis interſeras, quam alibi impie negas dicẽdo, ſcriptum eſt, Deſcendi de caelo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me, patris. Qui in hoc capitulo ignorans dictionis eius ſacramentũ, tam impie negas patris & filij vnam eſſe voluntatem, quomodo tibi credam, quia ſinceriter confiteris, quod vna eadem volũtas patris & filij ſignificetur in hoc, quod pronunciauit Dominus dicens, ego & pater vnum ſumus. Tu ſi vere credis, quod pater & filius vnum ſunt voluntate, non video quomodo negare poſsis, quia & ſubſtantia, & diuinitate, & poteſtate vnum ſunt. Quare enim non vna ſubſtantia ſit, vna diuinitas, & poteſtas, quibus vna uoluntas eſt. Si enim ex aequo illis uoluntas eſt, ex aequo & diuinitas eſt. Si non ex aequo diuinitas, nec ex aequo uoluntas. Dei enim uoluntas, & cuiuslibet, non tamen Dei uoluntas, † pariare non poteſt. quia alia eſt uis uoluntatis

Iohan. 6.

† Pariare, id eſt, eſſe par.

C ij eius,

eius, qui Deus eſt, & alia vis voluntatis eius, qui Deus non eſt. Voluntas Dei naturaliter bona eſt, perfecta eſt, indemutabilis eſt, ſemper eadem exiſtens, & ſine initio exiſtens, & ſine fine perſeuerans. Voluntas vero eius qui non eſt Deus, eo quod habeat initium, ſicut & ipſe qui non eſt Deus, poteſt & nutare, poteſt & verti, ſicuti & ipſe qui non eſt Deus. ac per hoc non vere bona, quia non naturaliter bona, nec vere perfecta, quae poteſt verti, & minui, ita, vt quod hodie voluit, craſtino nolit, vt quod hodie noluit, craſtino velit. Dicā exēplo apertius, Angelus iſte, qui nunc diabolus eſt, antequam fieret diabolus, bonam habuit voluntatem, ſed vbi factus eſt diabolus, proprij arbitrij agitatione amiſit bonam voluntatem. ideo ſcilicet, quia ex factura ſubſiſtit, & non naturaliter Deus eſt. hoc & de omni creatura rationabili ſentiendum eſt. etſi enim quidam eorum non declinauerunt, neque declinant a bona voluntate, tamen in natura habent poſſe declinare, quia creaturae ſunt, & non Deus. Hoc enim quod non declinant ex diſciplinae perpetua obſeruatione obtinent, nō ex naturae indemutabilis veritate. Deus autem ipſe ſolus ſine initio bonus, & perfectus, & inconuertibilis eſt ſine initio, habens quoque bonam voluntatem, & perfectam, & inconuertibilem, non inſtitutione, neq. ex profectu obſeruationis habet bonam, & perfectam, & inconuertibilem voluntatem, ſed ex naturae indemutabilis veritate, qua & bonus, & perfectus, & inconuertibilis

bilis Deus eſt. Viderit, ſi qua fortaſsis eſt haereſis, quae hunc ſenſum reſpuat, tu tamen praecipue ad hoc Arriane conſentis, qui & ipſum filiũ Dei, quem totius creaturae dominum confiteris, vertibilem, & mutabilem dicis, quod eum a Deo factum de nihilo praedicas, nõ † tamen de Deo vere natũ. ſi haec † forte autẽ tibi ſentẽtia eſt, quod omnis creatura vertibilis eſt, & mutabilis, Chriſtum autem dicis eſſe creaturam, ergo & ipſe, ſecundum te, ex cõdicione naturae vertibilis, & mutabilis exiſtens, non habet inconuertibilem, & indemutabilem voluntatem. Et quomodo interpretaris, quod pater & filius vnum ſunt voluntate, cum patris & filij, ſecundum te, diuerſae ſint voluntates, & contrariae, quia ſcilicet vna eſt indemutabilis, & inconuertibilis, alia vero mutabilis, & conuertibilis. deprehenderis & detegeris haeretice fraudulente, quomodo conaris ſimplices animas circumuenire, & capere. Conſtrictus enim & coartatus teſtimonio dominicae pronuntiationis dicentis, Ego & pater vnum ſumus, vt de hac voce qualitercumq. euoles, quae claris ſermonibus in patre & filio vnitatẽ deitatis oſtendit, ſuccubuiſti neceſsitate, nõ arbitrio, ad hoc, vt vel ad momentũ in praeſenti capitulo ſummis labijs, & vt ita dixerim, ſuperficie ſola verborum vnitatem voluntatis interſeras, quo expreſsius, & viuacius, & medullitus vnitatem deitatis excluderes. Tollis enim ſenſum, unitate ſubſtantiae, qui facile creditur ex ipſa ſimplicitate uerborum, & interpretaris ſenſum, unitate uoluntatis. Iohan. 8.

luntatis. ut quia ſupradicta ratio eius non facile apud omnes intellegitur, interim ſimplicem deci-
†deſit forte, agis, aut ſimile.. pias auditorem, cum illud † ne unitatem diuinitatis intellegat. Nam & unitatem uoluntatis in patre, & filio, fides catholica ſinceriſsime & ueriſsime credit, nō labijs tantum, ſed & toto corde, quae & unitatem ſubſtātiae, & diuinitatis agnoſcit. Sicut enim indemutabilis, & inconuertibilis eſt ſubſtantiae cum patre filius, ita & indemutabilis, & inconuertibilis uoluntatis eſt cum patre filius. Atq. ideo una uoluntas eſt patris, & filij, ſicut & una uirtus, & una imago. magis aut dixerim, quod ipſe filius uoluntas eſt patris. Sicut enim patris, & filij una imago
Coloſ. 1. cum ſit ſecundum Moyſen, tamē & ipſe filius imago Dei inuiſibilis ſcribitur ab Apoſtolo, ita & una uoluntas cum ſit patris & filij, pie definitur, quod uoluntas patris eſt filius. Sicut eſt Dei inuiſibilis imago, ſimiliter & de uirtute intellege. Fides enim catholica dicit, unam uirtutem eſſe patris & filij.
1. Cor. 1. & tamen ſcribit Apoſtolus, Chriſtum Dei uirtutem eſſe, & Dei ſapientiā. Pie ergo dictum eſt, quod filius uoluntas eſt patris, ſicut idem ipſe eſt ſapientia Dei. Et tamē ſi adhuc mouet hic ſenſus, intende ad ea, quae dicimus. certe Dei ſapiētia Chriſtus eſt. Quid autem eſt Dei uoluntas, quam Dei ſapientia. non enim in Deo aliud uoluntas, & aliud ſapientia. in hominibus quidem poteſt eſſe uoluntas, non tamen haec ipſa ſapientia, quia uoluntas hominis eruditione, & meditatione, & profectu ad ſapientiam

ſibi poſsibilem, peruenit. Dei autem voluntas non eruditione, non meditatione, non profectu ad ſapientiam peruenit, ſed ipſa nihil indigens, naturaliter ſubſtantiua ſapientia eſt. Vnde & Chriſtus Dei ſapientia exiſtens, Dei quoque voluntas eſt, quia in Deo non aliud voluntas, & aliud ſapientia.

DE EO QVOD HAERETICI DICVNT.

Ex nihilo, inquiunt, Deus ſibi filium fecit. Si fecit eum ex nihilo, creatura eſt, & non filius.

DAVID vno lapidis ictu Goliae frontem percutiens magni corporis fortem ſtrauit inimicum. Sed noſtrae non eſt virtutis de vno lapide vincere, duplici, vt opinor, ex cauſa. quia nec nos tales uires habemus, quales habuit & Dauid, & iſti nimis frontem praeferunt impudentiae impietatibus obduratam. unde iam licet multos lapides non in uacuum miſerimus, tamen adhuc in Dei gratia repetendum nobis eſt, & impudens eorum frons illa, quae eſt ſine ſigno Domini, crebris teſtimoniorum lapidibus elidenda eſt, ut, etſi non caro eorum effundit cruorem, multis effoſſa uulneribus, tamen uel pudor ſuffuſione ſanguinis erubeſcat, ſi etiam ex ijs, quae illorum ſcripſeras, opprimantur. Haec uerba haereticorum ais eſſe. Ex nihilo, inquiunt, Deus ſibi filium fecit. Si fecit eum ex nihilo, creatura eſt, & non filius. 1.Reg.17.

lius. & quid eſt, quod filium dicis, quem creaturam eſſe confirmas, cum dicis eum factum ex nihilo eſſe: non ergo potes & filium eum dicere, & creaturam. filius enim ex natiuitate conſiſtit, creatura uero ex factura. Quid tibi contraria profiteris. unũ elige de duobus, dic aut filium uere filium, aut creaturam uere creaturam. Si ita filium dicis, vt uere filium dicas, negaſti eum eſſe creaturam. & quomodo de nihilo factum eum eſſe dicis, quem vere filium confiteris. Si autem dicis eum uere eſſe creaturam, cur eum filium nominas, cum in eo iſtius nominis abneges veritatem. Sed de viuis lapidibus diuinae vocis percutiamus frontis eius impudentiã. Tu dicis eum eſſe creaturam, ego dico eum eſſe filium. quis inter nos de profeſsionis ueritate pronuntiet. puto, quod libenter habeas, vt ille iudicet, a quo tu, renuentibus nobis, factum dicis Chriſtum ex nihilo. Audiamus ergo quid de caelis ipſe pro-
Matth. 17. nuntiet. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene conplacui. numquid dixit, hic eſt, quem ego feci ex nihilo. & vide, quia tunc primũ dixit, quando IESVS vt homo acceſsit ad baptiſmũ. &, puto, non alia ratione, quam quia poterat credi non eſſe filius Dei, qui corporeus videbatur, & inter ceteros homines ipſe quoque vt homo peccator veniebat ad baptiſmum, cum peccata propria non haberet. Ne ergo, cum ſacramentum baptiſmatis in homine adſumpto cõſummat IESVS, non vere Dei filius
Ibid. crederetur, clamat de caelo pater, Hic eſt filius me-

us dile-

us dilectus. Intellexerat quidem & Iohannes ſuum illum eſſe Dominum, quando & venienti ad baptiſmum ait, Ego a te debeo baptizari, & tu veniſti ad me. Sed ne forte apud alios Iohannis teſtimonium non tam magnum videretur, vt vinceret fidem carnis, & humilitatis in Chriſto, & omnia omnino, quae per carnem eius agebantur, ipſe, quo nemo maior, ipſe, quo nemo melior cognitor, dat teſtimonium de caelis dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene conplacui. Inquantum enim manifeſta fides erat circa carnem Saluatoris, intantum & manifeſta fides eſſe debuit circa deitatem Saluatoris. tunc enim & verus Deus eſt, ſi ſit & verus filius. carnem quidem eius, vel potius hominem dicam, nemo ambigebat. quia nec ambigi poterat. Sed illud quod in homine erat, & natum cum homine, quia videri per naturam non poterat, ne eſſet incertum, voce, & quaſi digito patris oſtenditur dicentis, Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene conplacui. & interea pari auctoritate fides vtriuſq; ſubſtantiae, id eſt, Dei & hominis commendatur in Chriſto. Hominis enim in ſe fidem Dei filius ipſe ſignabat per conceptionem, & partum Virginis, per infantiae vagitum, per cunas, & inuolumenta, per ipſa matris vbera, per ipſa materni lactis alimenta, per incrementa † corporeae aetatis, per hoc ipſum, quod venit, vt baptizaretur. Vides quomodo interim vſque ad baptiſmum expreſsit in ſe hominis veritatem, tanto preſsius hoc agens, quanto & difficilius credi poterat, Deum in hominem fie-

Matth. 3.

† forte, corporea

ri. & ne forte ad hoc coactum putes, & non ſponte filium Dei, filium quoque factum eſſe hominis, au-
Philip. 2. di Apoſtolum dicentem de eo, Qui cum in forma Dei eſſet conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe aequalem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens. Si ergo ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, non coactus eſt, ſed ſponte factus eſt filius hominis, exiſtens in forma Dei, Deo aequalis. Habes igitur filium exprimentem in ſe fidem hominis. item videamus fidem in eo diuinitatis expreſſam: & licet ſufficienter ſupra de fide eius diuinitatis expreſſum eſt, & adhuc ſint alia quoque multo copioſiora, tamen illa nunc taceo. ſufficit enim mihi ſi fidem diuinitatis in Chriſto ſolus interim pater oſtendit dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene complacui. Quid ais haeretice: credis ſine dubio Chriſto, quod ſe filium hominis fecerit: quid cenſes de patre. eſt ne veridicus apud te, cum Chriſtum filium ſuum eſſe teſtatur. ſi non credis patri, cum Chriſtum filium ſuum eſſe teſtatur, iam maioris apud te auctoritatis eſt Chriſtus, cui de fide in ſe hominis credis, & minus idoneus eſt pater, cui de filij teſtatione non credis. Et quomodo patrem maiorem Deum vindicas, cuius vocem quaſi minimi depretias. vel quomodo Chriſtum Deum minorem adſeris, cui tantum credis, quantum nec ei, quem maiorem praedicas. magnus iſte honor tuus eſt, quem patri defers, vt ei non credas de filio ſuo profitenti. Qui

tamen

tamen iterum & alibi profitetur illum ſuum filium
eſſe, quando cum apoſtolis Petro, & Iacobo, & Io-
hanne Dominus aſcendit in montem, & refulſit fa Matth. 17.
cies eius ſicut ſol. Percutiat iterum diuinum teſti-
monium tuae frontis impudentiam, Et ecce, inquit, Ibidem.
nubes lucida inobumbrauit eos, & ecce vox de nu
be dicens, hic eſt filius meus dilectus, in quo bene
conplacui. ipſum audite. Certe Moyſes, & Helias
pariter videbantur cum eo loquentes, quos utique
de adoptione factos eſſe filios Dei negare non po-
tes. & quomodo de ſolo Chriſto vox diuina teſta-
tur dicens, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi
conplacui. ipſum audite. Si enim & Chriſtus de
adoptione filius eſt, cum ſtaret inter duos filios ado
ptiuos, dixiſſet vtique, & hic filius meus eſt, ne
Chriſtus ſolus filius eſſe crederetur. at cum dixit,
hic eſt filius meus dilectus, adoptionis filios ſepara
uit; vt proprietas verae natiuitatis in Chriſto ſolo
filio crederetur. Sed non ſufficit vt Chriſtum tan-
tummodo filium ſuum eſſe profiteretur, addidit
etiam quod vero filio debebatur, dicens, ipſum
audite. magnam, immo & parem ſibi auctorita-
tem oſtendit in filio, cum ita audiendus eſt filius, vt
audiendus & pater eſt. ipſum, inquit, audite. quid-
quid ergo iam dixerit Chriſtus, audiendus eſt. &
videamus, ſi nuſquam ſe dicit eſſe filium Dei, ſi nuſ-
quam ſe Deum patrem habere profitetur. ipſius
vox eſt, Omnis plantatio, quam non plantauit pa- Matth. 15.
ter meus, eradicabitur. Et iterum, Domum patris Iohan. 2.

mei feciſtis domum negotiationis. Alibi quoque;
Iohan. 9. Et tu credis in filio Dei. Numquam praeſumeret
dicere, pater meus, & patris mei, & tu credis in
filio Dei, niſi eſſet confidentia naturae, quae vin-
dicat vocabulum veritatis in patre, de conſcientia
propriae natiuitatis. Quid enim inſolenter ille lo-
Philip. 1. queretur. qui ſemetipſum humiliauit factus oboe-
diens vſque ad mortem crucis. Sunt & alia teſtimo
nia plurima. ſed nos nunc non librum ſcribimus;
vt omnia proſequamur, ſed cauſa breuitatis paucis
teſtimonijs ſummas claudimus, vt vox illa obrua-
tur, quae negat Chriſtum verum eſſe filium Dei.
Sane dicit ſe Chriſtus filium quoque eſſe hominis
Mar. 14. cum ait, Et videbitis filium hominis. Et, Quem di
Matth. 16. cunt eſſe filium hominis. Hoc eſt enim ſacramen-
tum fidei in Chriſto, vt cum illum filium Dei eſſe
credideris, credas quoque & filium hominis eſſe
eum factum. Illud enim, quod filius Dei eſt, natu-
raliter poſsidet, hoc autem, quod filius hominis fa
† forte, beneficia, uel beneficus nobis perſtitit. ctus eſt, qua † beneficus nobis praeſtitit. & ideo qui
Chriſtum filium Dei eſſe non credit, impius eſt, ſed
& qui Chriſtum filium hominis eſſe factum confi-
teri dedignatur, ingratus eſt. Tu tamen haeretice
credis quod Chriſtus filius hominis factus eſt, &
cum hoc ipſum de ſe Saluator dicat, non abnuis.
Matth. 2. At vero cum dixerit pater, Hic eſt filius meus, &
cum dixerit filius, Pater meus, tu vt cor Pharao-
nis obduras, & non credis. Supereſt impudentiae
tuae, vt quaſi melancholicus non vera perſpiciens,

patrem & filium dicas eſſe mentitos. Non, inquit, nego filium, ſed nego verum filium. ergo & Petrus ideo beatitudinis vocem promeruit, quia Chriſtum verum filium eſſe non credidit, licet filium Dei viui ſit confeſſus. Magnum re vera confeſſae fidei ſacramentum eſt in Petri conſcientia, vt cum labiis dicat, Tu es Chriſtus, filius Dei viui, in corde tamen habeat, quod non ſit verus filius Dei viui. Ego homo ſum, verba audio, verba intellego, interpretationem tacitam cordis audire non poſſum. Chriſtum filium dixit Dei viui, niſi & adoptiuum adiecerit, ego aliud nihil intellego, quam quod & loquitur. Viderit † ſi Chriſtus, qua dominus & Deus cor aſpicit. mihi tamen qui auribus tantum audio, debuit etiam per vocem fieri cordis eius manifeſta confeſsio, propter quem & Petrus interrogatur. non enim ſibi ſoli Petrus interrogatus eſt, ſed & omnibus nobis, vt cum ille de Chriſto bene confitetur, & nos ſimiliter diſceremus pari confeſsione ad beatitudinem peruenire. † & interea videamus ſi digne Petrus beatitudinis praeconium conſequitur credens in corde quod non ſit verus filius, ſed adoptiuus. Si digna haec patris reuelatio eſt, & non potius carnis & ſanguinis, plurimi certe adoptione ſunt filij Dei, & non ſolum Hieremias, qui adhuc cum eſſet in vulua matris, ſanctificatus eſt. neque ſolus Iohannes Baptiſta, qui in vtero matris infans exultauit in ſpiritu. Sed neque ſolus Helias, qui mortem adhuc vſque paſſus non eſt, vel quilibet

Matt. 16.

Ibid.

† forte, ſcilicet.

† forte. Sed

Luc. 1.

bet ex numero Prophetarum, ex quibus vnus, vt in
Matth. 16. euangelio relatum eſt, putabatur Chriſtus. ſed ad
hoc nomen adoptionis, meretrices, & publicani,
quamuis emendatione venerunt. & ne quis me pu
tet blaſphemare, audiat in euangelio dici, Mere-
Matth. 21. trices, & publicani praecedent vos in regna caelo-
rum, ubi non niſi filij adoptionis ſunt. cum ergo
nec blaſphemis, nec turpibus adoptionis gratia de-
negetur, ſi corrigant ſe, hoc pro magno ſacramen
to pater Petro reuelauit, quod ſcilicet filius quidem
Dei viui eſt, ſed adoptione potius, & non natiui-
tate, & tantum nomine, non etiam & nominis ve
ritate. Plane qui hoc credit, non beatus ille eſt, ſed
miſerrimus omnium, habens non ſolum intellegen
tiam carnis, & ſanguinis, verumetiam & ſpiritum
Diaboli. Sed quaeſo Regina, ſentias, quod multa
in hoc loco dici poterant, quae, ad conſequentia
feſtinans, praetereo, credens quod data occaſione,
quaſi vna de ſapiētiſsimis plus poſsis ſentire, quam
Prou. 9. loquimur, ſecundum ſententiam Salomonis, Da ſa
pienti occaſionem, & ſapientior erit. Haec veſtra,
Arriani, doctrina eſt. haec veſtra interpretatio ſin
gularis. hoc ſecretum fidei veſtrae myſterium. ado
ptione, inquit, Chriſtus eſt filius, & non verus fi-
lius. interrogemus & Iohannem. poteſt & hic ve-
rum didiciſſe, ſiue quia interfuit, cum Petri lauda-
ta confeſsio eſt, ſiue ex peculiari dilectione Salua-
toris, qua ita erat ei proximus, vt etiam ſupra pe-
Iohan. 13. ctus eius recumberet. videamus, quid haerens pe-
ctori

ctori eius hauſerit. Deum nemo vidit umquam, niſi Iohan. 1. unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris. Nulla creatura uidet Deum, ſecundum hoc, quod Deus eſt, & ideo ait, Deum nemo uidit umquam. Sed ſequitur, & dicit, niſi unigenitus filius. ergo unigenitus filius non eſt creatura, qui Deum uidet, quem nulla uidit creatura. & ne forte unum eum de adoptiuis filiis crederes, amputauit ſenſus impij occaſionem, cum eum dixit non ſolum filium, ſed etiam unigenitum filium. Hoc nomen non habet ſocios, & licet dicantur alij filij, adoptione tamen, non natura ſunt filij. ſed Chriſtus ſolus unigenitus filius eſt, quia ſolus uerus filius eſt, non adoptione, ſed natura, non nuncupatione tantum, ſed & genere. ſolus, inquam, uerus filius eſt, qui etiam in ſinu patris eſt. filij adoptiui in ſinu Abrahae ſunt, qui autem uerus filius eſt, & unigenitus filius eſt, in ſinu patris eſt. intellege tamen & in hoc inſeparabilem paternae ſubſtantiae filium, quod in ſinu patris dicitur eſſe. item legimus, Sic enim dilexit mun Iohan. 3. dum Deus, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam aeternam. Non uideo, quomodo dilectio Dei commendetur ad mundum, ſi non uerus, & unigenitus eſt filius, quem dedit pro mundi redemptione. Mundus ſine dubio creatura eſt, ſi Chriſtus creatura eſt, quid contulit mundo, dans pro creatura creaturam. Omnis creatura ſeruili condicione cenſetur. ſi Chriſtus creatura eſt, ſeruus eſt. quomodo

redemit

redemit ad libertatem, cum ſeruus nullo iure poſſit conferre libertatem. & tamen Abraham, ut commendaret dilectionem, quam habebat ad Deum, proprium, & uerum unigenitum, & dilectiſsimum filium obtulit in holocauſtum, cum hoc ipſum Deus ad probandam eius in ſe dilectionem fieri praecepiſſet. Et tu dicis impie, quia Deus uolens commendare dilectionem ſuam mundo, non habuit uerum filium, quem daret, ſed uſus eſt neceſsitate, more ſterilium. ut, quia verum de ſe genitum filium non habuit per naturam, uel ex nihilo factum daret. Dic impie, ergo maiore uirtute dilectionem commendauit Abraham, proprium, & unigenitum filium offerens, quam Deus, qui non habuit proprium, neque uere unigenitum dedit. Et eſt, quod uelit Deus magnopere commendare, & inferius non commendat, cum commendauerit homo. & ille Deus, quem maiorem praedicas, minor eſt homine in commendanda dilectione. minus enim commendauit dilectionem, ſi non uerum & unigenitum filium dedit pro mundi dilectione. & Abraham plus commendauit, qui proprium & unigenitum obtulit. Sed abſit haec impietas, ut uel in dilectione commendanda minor ſit Deus, qui eſt per omnia inaeſtimabilis. uerum enim & unigenitum filium dedit, diligens mundum. Hoc enim Paulus uas electionis exſequitur, uolens Dei in nos commendare dilectionem dicens, Qui ſuo filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. cum
Rom. 8.
dicit,

dicit, Filio ſuo, proprietatem veritatis expreſsit in nomine. & vide tamen, quo ſermone uſus eſt, dicens, Qui ſuo filio non pepercit. Legiſti utique dicentem Deum Abraham, cum filium pro Dei dilectione uellet occidere, Ne inijcias manum tuam in puerum, ne facias illi quidquam. nunc enim cognoui, quia times Deum tuum, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Dicit & Paulus, Qui filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. dicit Apoſtolus ex Dei uoce, quomodo † commendaret dilectionem. improprie vſus fuerat uerbis diuinis, ſi non & hic de uero filio loqueretur. & tamen, quis neſciat in patre Abraham, & Iſaac filio eius imaginem praeceſsiſſe futurae veritatis? In Deo patre, & Chriſto vnigenito filio eius ſacramentum praecedentis figurae monſtrauit & Apoſtolus, conſignans ipſis ſermonibus ueritatem, quibus & primum figura ſignata eſt, dicens, Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Si ergo figura erat in Abraham, cum offerret filium, ueritas autem in Deo patre, cum tradidit filium, quid ais doctor impietatis. ubi maior uis uerſari debet, in figura, an in ueritate. ſine dubio in veritate. & quomodo tu minorem exhibes ueritatem, pleniorem uero figuram. plenior enim eſt figura, ubi uerus filius offertur, & minor eſt ueritas, ubi ſecundum te, non uerus filius traditur. Sed plane maior eſt ueritas, & minor eſt figura. hoc ſi uis probari, crede uerum unigenitum filium

Gen. 22.

Rom. 8.

† forte, commendarit.

Ibidem.

Dei, & intelleges, quod multo pluſquam Abraham geſsit Deus, dans filium ſuum unigenitum pro mundi dilectione, ſecundum euangelium, uel cum ſecundum Paulum, ſuo filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Abraham enim licet filium obtulerit, tamen pro Dei dilectione obtulit, cui quidquid obtuleris, non aequas ad quod dignus eſt. & obtulit filium, quem poſtea quam per naturam habere non potuit, per Deum tamen contra naturam eſt adeptus. obtulit ergo Deo, quod ei contra ſpem naturae dederat Deus. & obtulit filium, facit ad ſcauam, ſi dixero, ſe minorem. & ſine illa condicione praeſenti quandoque mortalitatis lege moriturum. contra, examina quid Deus praeſtiterit. filium ſuum praeſtitit unigenitum, quē non ſero ex alicuius adeptus eſt gratia, ſed ſemper habet ſine initio ex proprietate naturae natum de ſe, qualis & ipſe pater eſt, qui eum genuit, inuiſibilem, inaeſtimabilem, ſempiternum, inpaſsibilem, & inmortalem, & omnipotentem, ſicut ipſe pater eſt, & poſtremo per omnia, Secundum hoc quod Deus eſt, aequalem ei, qui eum genuit. uides qualem dedit filium pater. Ecce iam Deus inaeſtimabiliter ſuperior inuenitur in filio. & nunc conſidera, quod hunc talem unigenitum filium pro mundi dilectione praeſtiterit. & expende nunc, quidnam ſit mundus, utique creatura eſt. ſimiliter & Deus quid ſit, expende, utique creator eſt. & nunc iam compara, quem dilexerit Abraham, &

quem

quem dilexerit Deus. Abraham quidem Deum. Sed recenſe quanta Deus Abrahae praeſtiterit, & inuenies, quod Abraham multo minus Deo dilectionis debitum reddidit, quam debebat, licet red diderit, quantum reddire potuit. Deus autem mun dum diligit pro nulla ſibi data ab eo gratia. Vides quia multo eſt commendabilior dilectio Dei, quae non ex debito praeſtatur, quam illa Abrahae, quae praeſtatur ex debito. Sed uide adhuc ſupereminentiam dilectionis, qua Deus diligit mundum, non ſolum ſibi, qui eum condidit nullo merito iuſtitiae commendatum, uerum etiam peccatorem, & aduerſum ſe impium. Mundum ergo dilexit Deus pec catis, & impietatibus reum. non quia peccata, & impietates dilexerit mundi, ſed dilexit mundum, ut de peccatis, & impietatibus mundus ipſe liberetur. & audi Apoſtolum per haec mire commendan tem Dei dilectionem, cum ſcribit ad Romanos; Vt quid enim Chriſtus, cum adhuc infirmi eſſemus, Rom. 5.
ſecundum tempus pro impiis mortuus eſt. uix enim pro iuſto quis moritur. Nam pro bono forſitan quis audeat mori. commendat autem Deus caritatem ſuam in nobis, quoniam; ſi cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt, mul to magis iuſtificati in ſanguine ipſius ſalui erimus ab ira per ipſum. Intellego quidem, quod hoc teſti monium diſcuti deſiderat. ſed nunc quod facit ad cauſam, breuiter pandimus. Mundum, habitatores mundi interpretatus Apoſtolus oſtendit, quod

pro impiis & peccatoribus mortuus eſt Chriſtus, vt ſuam caritatem commendaret in nobis, qui ſumus in mundo. &, moritur, inquit, Chriſtus pro impiis, & peccatoribus, quandoquidem uix pro iuſto quis moritur, licet forſitan pro bono quis audeat mori. Iam ne intellegis, quam inenarrabiliter praecellat dilectio Dei, vbi eſt veritatis expreſſio, & quam minor ſit dilectio Abrahae, vbi figura ſignata eſt. Non hoc dico quaſi non multum dilexerit Abraham, immo tantum dilexit Deum, quantum & potuit, quantum nemo ex natis mulierum ſupergredi poteſt. Sed licet multum dilexerit Deum, & de toto corde, & de totis viribus animae ſuae dilexerit, tamen inenarrabili ſupereminentia diuinae dilectionis in infinitum ſuperatur. Quis enim poſsit explicare dilectionem, quam Deus mundo praeſtitit, dans vnigenitum filium ſuum ita, ut homo naſceretur, qui Deus eſt, & haberet ſecundum carnem humana ſorte initium natiuitatis, qui ſine initio de patre natus eſt, & ille aequalis Deo in forma Dei exiſtens ſemper, accepta forma ſeruili minor fieret, non ſolum patre, verumetiam angelis, immo & hominibus. neſcio, ſi non

† uermium & multum infra, † vermi quoque comparatione, & poſtremo, ut ſecundum naturam ſuſceptae animae, vſque ad mortem triſtitiam pateretur, qui totus gaudium eſt, non ſolum Abrahae, qui diem

Iohan. 8. eius cupiens videre, vidit, & gauiſus eſt, ſed & omnium hominum ſanctorum. Praeſtitit ergo mundo

unigeni-

unigenitum filium ſuum, ut qui vera vita eſt, pendens in ligno ſecundũ carnem, mortem crucis pateretur, occultata interim ſempiterna, & inuiolabili diuinitate eius, quae illi vna eſt cum patre eius. Vide dilectionem, vt pro mundi ſalute dominus maieſtatis crucifigatur in terra, qui ſe filium Dei credentibus vitam aeternam praeſtat in caelis. O te beatiſsimum patriarcha Abraham, cuius maxima dilectio in Deum non niſi inexplicabilis diuinae dilectionis inundatione ſubmergitur. & neſcio † non hoc totum pro reſpectu tuae dilectionis, & fidei Deus impio praeſtitit mũdo. Tibi enim, & ſemini tuo promiſerat Deus, ut heres eſſes mundi per iuſtitiam fidei, ſicut docet Apoſtolus Paulus. Sed ſatis tardo, ſi hunc locum uoluero plenius exſequi. ad te conuertar haeretice, commonens, vt intendas quomodo Deus diligens mundum, dedit vnigenitum ſuum filium, uel, ut ait Apoſtolus, quomodo ſuo filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Si ſacramentum iſtius ineffabilis diuinae dilectionis agnoſceres, numquã aduerſus filiũ Dei impias componeres quaeſtiones. quas qui piae mẽtis eſt, per illa, quae ſupra diximus, intellegit abſolutas. Sed adhuc reliquam partem propoſiti teſtimonij videamus, ut tuae frontis impudentia multo preſsius obteratur. Nam cum dixiſſet, Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, proſequitur, & dicit, Vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat

uitam

† forte, nũ, uel, ſi non

Rom. 4.

Rom. 8.

Ibid.

vitam aeternam. Iterum dicam, ſi creatura eſt unigenitus filius, quomodo qui credit in eum, non pe rit, ſed uitam habebit aeternam, cum credere in creaturam, ſit diuinitatis offenſio. Reſpice ad Apoſtolum Paulum, conſidera, quae obprobria, quas obſcoenitates de his referat, qui, ut ipſe ait, com-

Rom. 1. mutauerunt veritatem Dei in mendacio, & coluerunt, & ſeruierunt creaturae potius, quam creatori. Tu ſi ſic credis, & ſic colis, & ſeruis unigenito filio Dei, ut eum dicas eſſe creaturam, illa te mala miſer expectant, quibus illi puniuntur, qui commutauerunt veritatem Dei in mendacio, & coluerunt, & ſeruierunt creaturae potius, quam creatori. Adoptione, inquit, Chriſtus filius Dei eſt, & non verus filius. Omnia leguntur euangelia, & nuſquam ſcriptum eſt, quod Chriſtus adoptione ſit filius, & non verus filius. Et bene, quod Iohannes, ille Iohannes recubans ſupra pectus Domini, cauſam ſcri

Iohan. 20. pti euangelij referens poſuit, & dixit, Multa quidem & alia ſigna fecit IESVS coram diſcipulis ſuis, quae non ſunt ſcripta in libro hoc. haec autem ſcripta ſunt, vt credatis, quoniam IESVS eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes uitam aeternam habeatis in nomine ipſius. Eſt ne opus adhuc apertius explanare. multa, inquit, & alia ſigna fecit IESVS, & licet non ſint omnia ſcripta, quia nec ſcribi poterant infinita rerum copia, tamen haec ipſa ideo ſcripta ſunt, vt credamus, quod IESVS eſt Chriſtus filius Dei, & vt fidem ſingulorum pro-

uocaret,

uocaret, oſtendit & praemium dicens, vt credentes uitam aeternam habeatis in nomine eius. Si † uere adoptione eſſet filius Dei, & non natura, ſi ſola nuncupatione, & non etiam quod in nuncupationis intellegentia eſt, nuſquam magis hoc ipſum explanaſſet, quam in vltimo ſcriptionis, ne fides in ambiguo derelicta, vitam aeternam perderet per credulitatis incertum. Sed euangeliſta, qui ad hoc poſitus eſt, vt habens gratiam ſancti Spiritus illa maxime lucidius panderet, quae ad vitae aeternae praemia pertinerent, non in ambiguo clauſit euangelium, ſed manifeſtiſsime expreſsit. ideo ſcripta euangelia, vt credatis, inquit, quoniam IESVS eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes vitam aeternam habeatis in nomine eius. Etiamne hic ſuſpicio eſt creaturae in filio Dei, ubi, qui crediderit quod filius Dei eſt Chriſtus, aeternam vitam poſſidet, & non aliter quam in nomine eius, qui utiq; non eſt creatura, ſed creator, & non adoptione filius, ſed uerus filius Dei. in nomine enim creaturae ne quidem vitam temporalem poteſt quis adſequi, niſi ſi aliquis eam non auferendo praeſtare dicatur. De nihilo, inquit, fecit Deus ſibi filium. Praetereo multa teſtimonia. loquatur Iohannes Chriſti domini dilectione perſpicuus, ſcribens epiſtulam ait, Omnis qui diligit patrem, diligit eum, qui ex eo natus eſt. numquid ait, diligit eum, quem fecit Deus ex nihilo. ſed nec patrem omnino nominaſſet, niſi ſciſſet de eo natum filium. Et fac nunc, quia

† forte, vero

1. Iohan. 5.

quia ita intellegendum eſt, ut tu haeretice interpretaris, quod ſcilicet ab eo factus ſit ex nihilo, quem ex patre natum dicit Iohannes,& quaero, numquid ſecundum te ſolus Chriſtus factus eſt ex nihilo. Nonne, vt taceam de alijs, etiam mundus ipſe ex nihilo factus eſt. ergo & mundus a nobis diligendus eſt, ſi diligendus eſt pater. Sed clamat idem Iohannes, Nolite diligere mundum. Numquid tam leuis eſt Iohannes, ut ipſe ſibi contraria praedicaret: abſit haec impietas, ut dicatur, Iohannes repugnantia ſibi loquitur, qui in ſancto Spiritu loquebatur. Scit diſtantiam facti, & nati in ipſo iam principio euangelij ſui: ſicut ſupra expoſitum eſt, cum de ipſo capitulo tractaretur. & ideo non ut facturam intellegit eum, quem dicit ex patre natum, quia nec ſingulariter poneret, ſi hoc quod ex patre natum eſt, facturam uoluiſſet intellegi, ſciens multos factos eſſe ex nihilo, ſed ſingulariter ponens, de ſolo uero filio poſuit dicens, quod ex patre natus eſt. ceteri autem omnes facti ſunt ut a conditore. Noli ergo facere diuinis ſermonibus †. Quid inſeris, quod ille non loquitur. quid doces, quod ille non docuit. Si Chriſtianus es, & ſi apud te uerus doctor eſt Iohannes, crede quod docuit. Ex patre, inquit, natus eſt. hoc ſi credideris, diligis patrem, & diligendo patrem, diligis filium, qui ex eo natus eſt. quod ſi non credideris, quia ex patre natus eſt, neq. patrem diligis, neque eum, qui ex eo natus eſt. non autem diligis hoc modo, cũ in patre

[Margin: 1. Iohã. 2.]

[Margin: † forte deſit, uim, uel iniuriam.]

negas

negas eſſe quod patris eſt, id eſt generare, & in filio negas eſſe, quod filij eſt, id eſt, naſci. Et audi nunc, quale tibi beatus Iohannes nomen inpoſuit dicens, Hic eſt Antichriſtus, qui negat patrem, & filium. Tu quidem falſo chriſtiani tibi cognomen inponis, ſed a veridico Iohanne pro ſectae tuae merito Antichriſtus vocitaris. Mentior, ſi non tu in patris vocabulo intellegis creatorem, ſi non in filij nomine adſeris creaturam. Iohannes patrem & filium nuncupat, & tu in his nominibus creatorem, & creaturam interpretaris. Merito ergo vocaris Antichriſtus, qui negas patrem & filium ſub interpretatione impia. Sed adhuc audi, o quiſquis ille es inſolens & contumax in filium, & de patris perſona gloriaris, & intellege, quia patrem habere non potes, ſi non confitearis & filium. Idem proſequitur Iohannes, Qui negat filium, neque patrem habet. qui confitetur filium, & filium, & patrem habet. Vides ubique Iohannem ipſa nomina ponere, ut nihil aliud intellegatur, quam quod eſt in natura nominum. & tamen, ſi adhuc frons impudentiae tuae poteſt ictus lapidum ſuſtinere, & ſi tanta obſtinatio duritiae tuae eſt; ut cum audis patrem, & filium, non tamen uerum patrem, neque uerum filium credas, ecce idem Iohannes, qui eſt dilectus a Domino uicem reddens dominicae dilectioni, fortiori lapide iam non tantum frontem, ſed ipſum caput ſerpentinum tuae conquaſſat impietatis, ſcribens in ultimo epiſtulae ſuae, Scimus quia filius

1. Iohan. 2.

1. Iohā. 5.

Dei uenit, & incarnatus eſt propter nos, & paſſus eſt, & reſurgens de mortuis adſumpſit nos, & dedit nobis intellectum bonum, ut cognoſcamus ipſum uerum, & ſimus in ipſo uero filio eius IESV Chriſto. hic eſt Deus uerus, & vita aeterna, & reſurrectio noſtra in ipſo. Explicari non poteſt, quantos aduerſum te ſermonum lapides, & ſaxa congeſsit

Ibidem. ſub uno hoc teſtimonio. Scimus, inquit, quia filius Dei uenit. Habes unam de filio confeſsionem. & paullulum infra poſt ſacramenta incarnationis, & paſsionis eius, & reſurrectionis, quae utique propter nos exercuit, ſubſequitur dicens, & dedit nobis intellectum bonum. ſine dubio quia ipſe dator bonus eſt, dans intellectum bonum. Non impie intellegimus, ſi hunc intellectum bonum dixerimus Spiritum ſanctum eſſe, qui & dicitur ſpiritus intellegentiae, in quo cognoſcimus ipſum uerum. Sine Spiritu enim ſancto non poteſt ueritas cognoſci. habes teſtimonium in euangelio, ubi & Deum ipſum ſanctum Spiritum pollicetur, & de ipſo ait,

Iohan. 15. quod ipſe mihi teſtimonium perhibebit. utique per Apoſtolos, uel per quoslibet filij Dei praedicatores, dans eis intellegentiam, qua ſpiritus intellegentiae uerum cognoſcendi. Vnde & Apoſtolus

1. Cor. 2. Paulus ſcribens ad Corinthios ait, Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quae a Deo donata ſunt nobis. Dedit ergo intellectum bonum, ideſt Spiritum ſanctum, vt cognoſcamus ipſum verum. Adhuc

huc ſi non intellegis de tot ſupra editis dictionibus, vel ex conſequentibus animaduerte omnes ſuſpiciones impiae interpretationis excluſas. vt ſimus, inquit, in ipſo vero filio eius IESV Chriſto. 1. Iohā. 5.
Et adhuc amplius denſat piam fidem dicens, Hic eſt verus Deus. & nondum tacuit, ſed cumulat, & exaggerat, vt impius ſenſus ſophiſticis confidens argumentationibus obruatur. ſubſequens enim ait, Et vita aeterna, & reſurrectio noſtra in ipſo. Vbi ſunt nunc illa impia veſtra ſophiſmata, quae Ariſtotelis Epiſcopi veſtri magiſterio didiciſtis dicentes, filius eſt, ſed non eſt verus filius. Deus eſt, ſed non eſt verus Deus. Ecce vno teſtimonio tot modis filij verum nomen expreſſum eſt, immo quia & uerus Deus eſt. Quomodo enim non verus Deus, qui uerus eſt filius. quandoquidem non ſolum de ueri filii nomine Deus verus probatur, ſed etiam per hoc, quod vita aeterna eſt. Vita enim aeterna non habet initium, neque finem. ergo Deus verus eſt Chriſtus, non habens initium, neque finem, exiſtens ipſe vita aeterna, quae eſt ſine initio, & fine. Sed & cum reſurrectio noſtra eſt, poteſtas in eo verae diuinitatis agnoſcitur, cum mortem per uirtutem reſurrectionis excludit, exemplo ſui, quē adſumpſit, hominis, in quo & de Virgine naſci dignatus eſt. in quo & nos iam reſurreximus, habituri unuſquiſque noſtrum ſpecialem reſurrectionem pro merito fidei, ac uitae, ſiue ad refrigerium, ſiue ad uſtionem. Vide miſer, ne adhuc non credas verum eſſe

 filium,

filium, & incipias habere reſurrectionem ad pœ-
nam perpetuam gehennæ in tenebris exterioribus,
Matth. 8. ubi fletus oculorum eſt, & ſtridor dentium. ſi ta-
men non adhuc aliquid taetrius manet impios in
filium. Satis, vt opinor, licet pauculis teſtimoniis
conprobatum eſt, quod ſit uerus Dei filius, natus
de patre, non factus ex nihilo. ſed adhuc quaeſo,
exhibe infatigabilem patientiam, ut hoc ipſum de
veteris ſcripturae vel vno teſtimonio conprobe-
mus. Dicis haeretice, ex nihilo filium factum, cum
hoc nuſquam legeris. negas illud, quod ſcriptum
eſt, quia ex patre natus eſt. dic mihi, cuius uerba
Pſal. 109. ſunt, Ex vtero ante luciferum genui te. Si ambigis,
reſpice ad initium pſalmi eius, & lege ſcriptum, Di
xit dominus Domino meo, ſede ad dexteram me-
am, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum
tuorum. Hoc teſtimonio ipſe Saluator vſus eſt,
cum vult ſe Dominum credi, loquens ad eos, qui
illum ſolum hominem natum ex ſemine putabant
Dauid, non etiam & Deum qua Dei filium. Sed &
Paulus Apoſtolus hoc ipſum credens, quod & olim
Spiritus ſanctus in Dauid locutus eſt, & poſtea ex-
Hebr. 1. poſuit, ait in epiſtula ſua, Ad quem autem Ange-
lorum dixit aliquando, ſede ad dexteram meam
hoc explanans, quia nemo de angelis talis, qualis
& filius. omnes enim angeli facti ſunt, ſolus autem
filius natus eſt, cui & dicit, ſede ad dexteram me-
am, quia & ſolus ipſe eſt vnigenitus filius, qui eſt in
ſinu patris. Non autem expoſitio totius pſalmi ne-
ceſſaria

ceſſaria eſt, ſed illud ſolum probandum fuit, quia dominus pater dicit filio Domino meo, ſede ad dex teram meam, vt & illud, quod in ſequenti dicitur, non alius quam pater dixiſſe credatur, id eſt, Ex vtero ante luciferum genui te. Nonne etiam hoc teſtimonio veriſsime probatum eſt, ſepultam vocē impiam eſſe dicentium, quod ex nihilo fecerit Deus filium. Quomodo enim ex nihilo, cum ipſe pater clamet, Ex utero ante luciferum genui te. & uide, Pſal. 109.
ne putes nos intellegere, quod Deus membrorum partiumve compoſitione conſiſtat. Abſit haec impietas. Deus enim, quodcunq. illud eſt, ſimplex eſt, totus idem eſt ſecundum ſubſtantiam, non pars, & pars, non membrum, & membrum, ſed, ut diximus, ſimplex neſcio quid, quod ſit integrum, & perfectum, & inaeſtimabile † tamen & inexplicabile. Li- †forte, tantum
cet ergo talis eſt, vt non membris partibusve ſubſiſtat, tamen ſcriptura diuina cum vult nobis Dei fabricatoris veram intellegentiam commendare, ex his, quae nouimus, loquitur dicens, Opera manuum eius eſſe caelos, vel vnamquamque creatu- Pſal. 102.
ram. quia apud homines uere & proprie opus, uel fabrica intellegitur, quod efficitur manibus. deniq. cum uiſum eſt arte aliquid fabricatū, ad manus refertur artificis. ſimiliter autem inter nos volentes filij deſignare naturam, uteri facimus mentionem. nemo enim de veris filiis non de utero naſcitur. Et Deus ergo uolens ex ſe natum filium demonſtrare, dixit, quod eum ex utero genuerit, ne tu haeretice

calum-

calumniareris ex nihilo. Sed ſicut cum Deus manibus feciſſe dicitur, ut Deo dignum intellegendum eſt, ita & cum ex utero genuit, non contra, quam Deo dignum eſt, opinemur. Illud † tamē certiſsime confitendum eſt, quod uerus eſt conditor in ſignificatione operis manuum, & uerus eſt pater in ſignificatione uteri gignentis, etſi nihil in ſe membrorum habeat. Sed quia ſoletis dicere o Arriani, in Deo id ipſum eſt facere, quod & generare, opportune & hanc veſtram peruerſitatem de praeſenti occaſione conuincam. Multa ſunt nempe opera manuum, ſed vnus eſt vnigenitus filius ventris. non ergo id ipſum eſt facere, quod & generare. & omnia quidem per verbum, & in ſapientia facta ſunt. Verbum autem, ſiue ſapientia, non per aliquem, ſed ex Deo nata ſunt. unde non id ipſum eſt facere, quod & generare. Niſi enim eſſet diſtantia inter facere, & generare, nihil prohibebatur dicere, manus meae generauerunt te, & caeli uentris mei ſunt opera. Sed ſicut dictio multam habet differentiam, ita & res, quas dictio determinat. Ex utero, inquit, ante luciferum genui te. hoc autem dicit pater ad filium, non quod filius ignoraret, ſed vt nos ſcire poſſemus proprietatem patris ad filium, vel filii ad patrem, ideo ita ſcriptum eſt, ſicut & ipſe vnigenitus filius exiſtens ſapientia ait, ante omnes autē colles genuit me. Vnde & hoc loco ante luciferum genitus eſſe dicitur. In luciferi vocabulo omnis vbi vbi lucidior creatura ſignatur. vnde

[Margin: † tantum; Pſal. 109.; Prou. 8.]

de cum dicitur, ex utero ante luciferum genitus, hoc ſpecialiter docetur, quod vere ex patre ſit natus, & non factus. quod autem ait, ante luciferum, ante omnem creaturam ſignificat, ſecundum quod dictum eſt, Et ipſe eſt ante omnes. Coloſſ. 1.

PERCVTIAMVS & aliam eorum blaſphemiam, per quam, vt ſcribis, dicunt quod non ſit omnipotens filius. & hoc breuiter faciam, ne longius extendens, laborem legenti tribuam. Dicant, quando non eſt omnipotens, per quem, vt ipſi quoque confitentur, omnia facta ſunt. dent vnum opus patris, quod non fecerit & filius, ut probent non eſſe omnipotentem filium. at cum nullum ſit opus, quod non patris exiſtat, & filij, ſine dubio omnipotens eſt filius, faciens quaecumq. facit omnipotens pater. Sufficit ſi hoc ipſum etiam diuinis teſtimonijs adprobemus. Apud Prophetam Zachariam legimus. O, o, fugite a terra Aquilonis, dicit Dominus, quoniam a quattuor uentis caeli colligam uos in Syon. reſaluamini, qui inhabitatis filiam Babylonis, quoniam haec dicit Dominus omnipotens, poſt honorem miſit me ſuper gentes, quae exſpoliauerunt uos. quoniam qui tangit uos, ſicut qui tangit pupillam oculi ipſius. quoniam ecce ego infero manum meam ſuper eos, & erunt ſpolia, qui ſpoliauerunt illos, & ſcietis quia Dominus omnipotens miſit me. Si intendas huic capitulo, inuenies quod filius omnipotens a patre omnipo- Zach. 2.

tente

tente ſit miſſus ; ut poſitis in captiuitate ſubueniat. conſidera enim prophetam dicere, Haec dicit dominus omnipotens, & audiamus propheta referente quid dicit dominus omnipotens, poſt honorem, inquit, miſit me ſuper gentes, ſine dubio filius eſt, qui poſt honorem miſſum eſſe ſe dicit ſuper gentes, quem propheta dicit dominum omnipotentem. Hic ergo filius exiſtens dominus omnipotens, ut ſupra dictũ eſt, ab omnipotente miſſus eſt patre. Sed & Apoſtolus Iohan. in Apoc. haec di-
Apoc.3. cit, Amen teſtis fidelis, initiũ creaturae Dei, qui eſt, & qui erat. Et Salomon inter cetera ait de ſapien-
Sap.7. tia, quae vtique Chriſtus filius Dei eſt, Splendor eſt enim lucis aeternae, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius, & cum ſit una, omnia poteſt. Quomodo non omnipotens eſt, cum poſsit omnia. Nam & ſupra de eadem ſapientia dixerat, omnem habens uirtutem. ergo omnipotens eſt, omnem habens uirtutem. Sed adhuc
Sap.7. ipſe Salomon ait, de eadem ſapientia, Et permanens in ſemetipſa, qui uenturus eſt dominus Deus omnipotens, ſed & omnia innouat. Agnoſce omnipotentiam eius, cum omnia innouat. agnoſce interea & quod indemutabilis eſt, cum inſemetipſa permanet, omnia innouans, ideſt, licet omnia innouet, ipſa tamẽ indemutabilis perſeuerat, quod
† forte, deſit, non. niſi Dei omnipotentis † eſt. Sed quia uere indemutabilis eſt filius, & conditor omnium, etiam his
Pſal. 101. pſalmorum uerſibus approbatur, In initio tu domine

mine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt caeli. ipſi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ſicut ueſtimentum ueteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. tu autem idem es, & anni tui non deficient. Hoc de filio Dei ſcriptum interpretatus eſt Paulus ſcribens ad Hebraeos. Habes ergo per haec capitula & omnipotētem filium, & indemutabilem, & omnium conditorem, ſicut & omnium artificem, dicente Salomone, Omnium enim artifex docuit me ſapientia. Sap. 7.
Sed ne duos omnipotentes intellegas, praecauendum eſt. licet enim & pater ſit omnipotens, & filius, tamen unus eſt omnipotens, ſicut & unus eſt Deus. quia patris, & filij eadem omnipotentia eſt, ſicut & eadem deitas, ſecundum quod ſupra pro uiribus, & condicione temporis coartantis expreſſum eſt, ſed & nunc inferius explanabitur teſtimonio Eſaiae prophetae, Fatigata eſt Aegyptus, & negotiatio Aethiopū, & Sabam, uiri excelſi ad te tranſibunt, & tui erunt ſerui, & poſt te ſequentur adligati vinculis, & adorabūt te, & in te deprecabūtur, quoniam in te eſt Deus, & non eſt Deus praeter te. tu enim es Deus, & neſciebamus, Deus Iſrael Saluator. erubeſcent, & confundentur omnes, qui aduerſantur ei, & ibunt cum confuſione. Intende, quia ad filium dicitur, & tui erunt ſerui, & poſt te ſequentur adligati uinculis, & adorabunt te, & in te deprecabuntur. Ergo & hinc Deus uerus oſtenditur filius, cum adoratur. Dei enim eſt adorari. Eſa. 45.

ſiquidem & alibi docet Apoſtolus de filio Dei eſſe
Hebr. 9. ſcriptum, Et adorent eum omnes angeli Dei, ſcilicet quia uere Deum, & dominum. Sed in praeſenti teſtimonio Eſaiae ſicut ipſe Deus, ſic etiam in
Eſa. 45. ipſo Deus eſt. ait enim, Quoniam in te Deus eſt, & non eſt Deus praeter te. Et cum dixerit in Deo Deum eſſe, ſubſequitur, & dicit, Tu enim es Deus, & neſciebamus, Deus Iſrael Saluator. Ergo cum Deus in Deo eſt, & non eſt Deus praeter eum, in quo Deus eſt, & ipſe eſt Deus Saluator Iſrael, oſtenditur unitas diuinitatis in patre, & filio, ſicut & omnipotentiae, & quidquid omnino diuinae ſubſtantiae eſt, hoc ſolo differens a patre filius, quod ille pater eſt, & hic filius, id eſt, quod ille genuit, & hic natus eſt, non tamen quia natus eſt, minus habet aliquid, quam quod in Deo patre eſt, imago
Hebr. 1. Dei inuiſibilis exiſtens, & ſplendor gloriae, & character ſubſtantiae eius. Hoc qui de filio Dei non credunt, Eſaiae ſententiam ſuſtinebunt dicentis,
Eſa 45. Erubeſcent, & confundentur omnes, qui aduerſantur ei, & ibunt cum confuſione. Sed & Ieremias de
Baruch 3. filij deitatę exprimit dicens, Hic Deus noſter eſt, & non deputabitur alius abſq. eo, qui inuenit omnem uiam prudentiae, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſibi. poſt haec in terra uiſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Non utiq. pater Deus, ſed filius factus homo in terra viſus eſt, & conuerſatus eſt cum hominibus, naturam in ſe hominis exercens ſine peccato propter noſtram ſa-

lutem. de quo & legimus, Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti a patre. Si ergo uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, natus ex uirgine nobiſcum Deus, quo nunc haeretice proficis, Si infirmitates adſumptae carnis obicias, ſi animae humanae, quam cum carne ſuſceperat, utiles nobis aeſtus deſcribas, cum conſtet eum, ſecundum quod Deus eſt, & Dei filius, eſſe per omnia ut patrem inpaſsibilem. Ideo enim & illa quae ſunt deitatis eius praemiſimus, ut iam ſi quid humilitatis, & infirmitatis in Chriſto legitur, non deitas eius uiolata credatur, ſed naturae ſuſcepti hominis, & diſciplinae, † quam tradebat, exſecutio probetur. Vanum eſt enim uoluiſſe ut hominem naſci, licet ex uirgine † tamen hominem, nec infirmam hominis in ſe deſignare naturam. Vanum eſt praecepta dare, quibus homines uiuerent, & ipſum iam, quia ſemel homo eſſe dignatus eſt, ſine praeceptorum obſeruatione cucurriſſe. Ille ſi non hominis infirmitatem factus homo exercere uoluiſſet, quis crederet, quod homo factus fuerat ex originis noſtrae matrice, licet ſine uiri complexu. quandoquidem hodieque non deſunt, qui negent eum noſtram geſtaſſe corpulentium, etiam poſteaquam infirmitates carnis exercuit. Ille ſi factus homo non ſeruaſſet, quam docere uenerat, diſciplinam, non bonum magiſterii dediſſet exemplum. Quis enim diſcipulorum ſeruare conaretur, quod non magiſter ipſe

Iohan. 1

† tantum

ſeruaſſet factus vt homo. cum hodie iam quicumq. ſeruat ipſius exemplo, releuatur, ut ſeruet. Vides quia & infirmitates pati debuit, ut homo natus probaretur, & factus homo obſeruare, quodcumq. docuiſſet, ut ceteros inuitaret, magis autem dixerim, ut ceteros ſubleuaret. iam enim caro noſtra didicit in eius carne releuari. Si enim infirmitates
† homo hominis pati noluiſſet, ut quid & de virgine † homine natus eſt. & ſi nolebat obſeruare praecepta, quia dominus, ut quid & formam ſerui acceperat,
† atqui quae praeceptis, & oboedientiae obnoxia eſt. † atquin totum ſacramẽtum a Deo adſumpti hominis
† forte, deſit, ut hoc eſt, † quod in Adam non eſt de inoboedientia ſeruatum, in Chriſto homine de oboedientia ſeruaretur. hoc ipſum Apoſtolus Paulus inter cetera,
Rom. 5. quae diuine tractat, adſerit, Sicut enim per inoboedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius oboeditionem iuſti conſtituuntur multi. Sicut enim per vnius hominis contemptum peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per ſacramentum obauditionis in Chriſto, quam non ex infirmitate, ſed ex bonitate deitatis praeſtat in ſalutarem hominis diſciplinam, ſaluantur multi. Videamus nunc & ſacramentum paſsionis. Totus Adam peccauerat, totus Adam expulſus de paradiſo fuerat, totum ſuſcipere debuit expulſum, qui totum ſaluare uenerat. non autem uidebatur totum expulſum in ſe ſuſcepiſſe, niſi illum ſuſcepiſſet per ſubſtantiam carnis, & animae. hoc enim

totus

totus homo eſt per naturam . hoc autem tunc probari potuit, ſi ipſas infirmitates carnis eius, & animae ſuſtineret, licet ſine uitio peccatorum, ut uere non aliam ſubſtantiam carnis, & animae ſuſcepiſſe putaretur. ut cum in ſe hominem ab infirmitatibus, & paſsionibus liberat, etiam hos, qui ſecundum ueſtigia eius ſectantur, liberatos eſſe crederemus. Sed patrocinetur huic ſenſui gentium doctor Apoſtolus uiuacius, & ut myſticus ſcribens, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes uiuificantur. Sed naturam ſuſcepti in eo hominis melius deſcribat Eſaias, Domine quis credidit auditui noſtro, & bracchiũ Domini cui reuelatum eſt. annuntiauimus coram ipſo ſicut puer, ſicut radix inueterata ſitienti. non eſt ſpecies ei, neque honor formae. & uidimus eum, & non habebat ſpeciem, neque decorem. ſed ſpecies eius ſine honore, deficiens praeter ceteros homines, homo in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmitatẽ, quia auerſa eſt facies. depretiatus eſt, nec aeſtimatus eſt. hic peccata noſtra fert, & pro nobis dolet, & aeſtimauimus eũ in dolore eſſe, & in plaga, & in malo. ipſe autẽ uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & infirmatus eſt propter peccata noſtra. doctrina pacis noſtrae ſuper eũ, plaga eius nos ſanati ſumus. omnes ſicut oues errauimus. homo a uia ſua errauit, & dominus tradidit eũ pro peccatis noſtris, & ipſe, propter quod male tractatus eſt, nõ aperuit os. Sicut ouis ad occiſionẽ adductus eſt, & ſicut agnus

1.Cor.15.

Eſa.53.

coram

coram tondente ſe, ſic non aperuit os ſuum. in humilitate iudicium eius ſublatum eſt. generationem eius quis enarrabit. quia auferetur a terra uita eius, ab iniquitatibus plebis meae adductus eſt ad mortem, & dabo malos pro ſepultura eius, & ipſos diuites pro morte eius. quia iniquitatem non fecit, neque dolum in ore ſuo locutus eſt. Sufficit hoc teſtimonio probatum, quod omnem in ſe hominis naturam peregit, ſine peccato tamen ſuo, licet peccata noſtra † portaret. Sed ne homo tantummodo crederetur, interpoſuit, & dixit, Generationem eius quis enarrabit. illam utique qua de Deo patre generatus eſt, quae ſine initio eſt. & ideo de ea ait, generationem eius quis enarrabit. non quaſi ignorabilem, ſed quaſi inexplicabilem dicens. omnes enim catholici ſcimus, quia de Deo patre natus eſt, ſed inenarrabiliter. & ideo ait, generationem eius quis enarrabit. Hanc autem generationem, qua de uirgine naſcitur ſecundum carnem, refert euangelium, eius quoque tempora deſcribens. diuinae autem generationis initium, ut diximus, inueſtigari non poteſt, ſicut nec diuinitatis, quae illi una cum patre eſt. & ideo ait, generationem eius quis enarrabit. Si ergo in ſacramento fidei hoc accepimus, ut Chriſtum Deum credamus, & hominem, Deum quidem, qua de Deo ſine initio natum, hominem autem, qua de uirgine in temporibus natum, non † calumniemus diuinitati eius, cum pro noſtra medela quae ſunt hominis exſequitur, habens

† forte, qui

† forte, portarit.

Eſa. 53.

† forte, calumniemur diuinitate.

bens

bens in ſe acceptá hominis naturam. quia nec homo negandus eſt, cum propriae diuinitatis naturalem exſerit poteſtatem accepta in ſe forma ſeruili. Si ergo & orat patrem, & ſi nihil a ſe facere ſe Iohan. 5.
dicit, niſi quod patrem uiderit facientem, ut nihil nunc aliud dícam, certe humanae extollentiae modum, qua magiſter, inponit, vt tanto magis diſcat homo Deo deferre, quanto detulit & uerus filius, qui cauſam ſubiectionis propriam non habebat. qui & formam orandi dederat, ut non tam fieri noſtram uoluntatem rogaremus, ſed uoluntatem patris, qui in caelis eſt. Et ideo quod docuerat ut impleret, ait, Non ueni meam uoluntatem facere, ſed Iohan. 6.
uoluntatem eius qui me miſit. Sed & quod minor factus eſt, quod creſcit, quod proficit, quod eſurit, quod ſitit, quod laborat, quod flet, quod dolet, quod triſtis eſt, poſtremo quod moritur, ad naturam adſumpti hominis referendum eſt, quam pro noſtrae ſacramento ſalutis myſtice exercuit, ſub illa intellegentia, qua ſupra in teſtimonio Eſaiae relatum eſt. Sub hoc fidei ſacramento non ſolum illa capitula ſoluuntur, de quibus interrogare dignata es, ſed & omnes quaeſtiones, quas contra filii diuinitatem coaptant impij haeretici.

ACCIPE nunc & has quaeſtiones, quas ex diuerſa parte propoſueras fortiores, ſpecialiter abſolutas. Dicunt, inquis, haeretici ad depretiandam filij perpetuam, & perſectam in omnibus dei-

Iohan. 14. tatem, Pater maior me eſt. Sed requirendum eſt, quando hoc filius dixit. nonne quando impletum
Pſal. 8. eſt in eo, quod ſcriptum eſt, Minoraſti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum. Quomodo minoratus eſt, exponat Apoſtolus Pau-
Hebr. 2. lus tertij caeli conſcius, Paulo minus, inquit, ab angelis minoratum uidemus IESVM propter paſsionem mortis, gloria & honore coronatum, ut gratia Dei mortem guſtaret pro omnibus. Pro omnibus ait, non pro ſe. ergo qui pro omnibus guſtauit mortem, quid mirum ſi pro omnibus & minoratus eſt. pro omnibus autem guſtauit mortem, non pro ſe. eo quod pro omnibus in peccati reatu poſitis ipſe homo factus nullo proprio peccato tenebatur obnoxius. Et uide quomodo hoc ipſum, quod minoratus eſt propter paſsionem mortis, & quod gratia Dei pro omnibus guſtauit mortem, ad decorem operis interpretatur ſapientiſsimus Pau-
Hebr. 2. lus ita ſubſequens, Decebat enim eum propter quē omnia, & per quem omnia, multis filiis in gloriam adductis, ducem ſalutis eorum per paſsiones conſummare. Vides quam pulchrum, quamue decorum noſtrae ſalutis ſacramentum in eo, quod filius eſt, minoratus oſtenditur. quomodo ergo ad obfuſcandam diuinitatem eius inproperas, quod exſequitur ad decorem. Pater maior me eſt, hoc tunc dixit, poſteaquam uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et uide, ne demutabilem credas, quaſi deſierit eſſe uerbum, poſteaquam caro fa-

ctum eſt, ſed manens ſemper uerbum Deus,& caro quoque factum eſt. Etſi enim dixit, Et uerbum caro factum eſt, preſsius loqui uoluit, ne quis in eo non ueram carnem crederet. Siquidem & poſt tam preſſam locutionem non deſunt, qui dicunt, carnem illum habuiſſe putatiuam. Vt autem manifeſtum ſit uerbum carnem factum, non demutatione diuinae ſubſtantiae, ſed ſuſceptione carnis humanae, intende, quid ſequitur, Et habitauit in nobis. Iohan. 1.
Non ergo interceptum eſt uerbum demutatione, quod per carnem adſumptam habitauit in nobis. habitatio enim probat perſeuerantiam uerbi. Hoc ideo interpoſui, ne quis filium Dei demutabilem credat, cum legit, Et uerbum caro factum eſt. dicit ergo filius, Pater maior me eſt, poſtea quam uer bum caro factum eſt, & ſuſcepit officium miniſtrantis. Venit enim non miniſtrari,ſed miniſtrare. Matth. 20.
Pater maior me eſt. Quid ais deitas. quomodo dicis patrem te eſſe maiorem. certe una tibi, & patri imago eſt ſecundum Moyſen, eademque forma ſecundum Apoſtolum Paulum, qui me etiam docuit, quod ſis ſplendor gloriae, & character ſubſtantiae eius. Hebr. 1. Sed & tu ipſe docuiſti dicens, Qui me uidit, uidit patrem, & ego in patre,& pater in me. Iohan. 14.
&,Ego, & pater unum ſumus. Sed & quaecumque facit pater, facis & tu ſimiliter. tua enim uerba ſunt, Quaecumque enim ille facit, haec & filius ſimiliter facit. Ioan. 5. & ſicut pater ſuſcitat mortuos, & uiuificat, ſic & filius, quos uult, uiuificat, & ut ho-

norificent filium, ſicut honorificant patrem. cum ergo eadem tibi imago eſt, eadem forma, eademque ſubſtantia, eadem naturae unitas, eadem poteſtas, eadem libertas uoluntatis, idem honor, & omnia omnino quae patris ſunt, tua ſunt, quia & quae tua ſunt, patris ſunt, quomodo dicis, pater maior me eſt, cum in omnibus, quae ſunt deitatis, talis es, qualis & pater. loquatur apoſtolus Paulus, in quo Chriſtus loquebatur, ſecundum quod
2.Cor.13. ipſe ait, an experimentum quaeritis, qui in me loquitur, Chriſti. Quid dicit Apoſtolus, qui cum
Philip. 2. in forma Dei eſſet conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe aequalem Deo. Ergo ſecundum hoc, quod in forma Dei eſt, & quod aequalis eſt Deo, non eſt maior pater. & quomodo maior eſt pater, ſubſequentia demonſtrant, Sed ſemetipſum, inquit, exinaniuit, formam ſerui accipiens. Vide, ne & hic interceptionem diuinitatis intellegas, cum audis, ſemetipſum exinaniuit. intende enim ad hoc, quod ſequitur, formam ſerui accipiens. Manere ergo in ſuo ſtatu oſtenditur, qui formam ſerui dicitur accepiſſe. Sed quamuis maneat, & perſeueret in eo ſtatus diuinus, tamen ſemetipſum exinaniuit, ſcilicet per occultationem diuinitatis, formam ſerui accipiens in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit ſe ipſum factus oboediens uſq. ad mortem, mortem autem crucis. Iam talis ſi dicat, Qui miſit me pater, mandatum mihi dedit, quid dicam,

& quid

& quid loquar. &, Deſcendi de caelo, nõ ut faciam uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius, qui me miſit, oſtendit, quod ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. humiliauit ſe ipſum factus oboediens uſq. ad mortem. & tamen quae eſt in his diminutio eius diuinitatis, ſi ad amputandam in hominibus arrogantiam ipſe non ſibi arrogans loqueretur. Mentior, ſi non hoc ipſum teſtimonium ideo poſuit Apoſtolus Paulus, ut ad humilitatem Saluatoris exemplo ſingulos prouocaret. Hoc ita inuenies, ſi eandem epiſtulam, quam ſcribit ad Philippenſes, intentius legeris. Sed & haeretici nolunt ob ſacramentũ exinaniti Dei per acceptionem formae ſeruilis eſſe dictum, Pater maior me eſt. dicamus & nos patrem maiorem de ſolo ſacramento generationis. & hunc enim pium ſenſum nonnulli catholici proſecuti ſunt dicentes, patrem & filium eiuſdem ſubſtantiae, & ideo ſecundum ſubſtantiam alterum altero nõ eſſe maiorem. Qualis enim pater eſt Deus, talis & Deus filius eſt. nihil enim minus ex ſe genuit, quam ipſe eſt. perfectus enim exiſtens perfectum genuit. & ſi ergo, qua Deus, Deo aequalis eſt filius, tamen, qua filius, minor dicitur patre, ideſt, quia filius de patre ſit, & plenitudo exiſtens plenitudinem genuit. pater autem genuit filium, & ideo non dixit, Deus maior me eſt, ſed, pater maior me eſt. Iohan.6.

INTER cetera haereticorum, ut ſcilicet Dei filius factura credatur, etiam hoc ex perſona diuerſae partis poſuiſtis, quod legimus in actibus Apo-
Act. 2. ſtolorum beato Petro dicẽte, Certiſsime itaq. ſciat omnis domus Iſrael, quia, & dominum illum, & Chriſtum Deus fecit hunc IESVM, quem uos crucifixiſtis. Sed huius quoque quaeſtionis abſolutio manifeſta eſt ſecundum ſuperiorem expoſitionem, in qua diximus, filium Dei etiam filium hominis factum, Qui etſi pati non poteſt, quia filius Dei eſt uerbum, & ſapientia Dei exiſtens, quia ſecundum hoc ſemper inpaſsibilis perſeuerat, ſicut & pater eius, tamen per hoc quod homo factus eſt, natus de MARIA uirgine, paſsibilis eſt. quippe qui & mortem ſuſtinuit, & mortem crucis, manens in ſe ſemper, quia Deus inuiolabilis, etiam cum uerſatur in homine, & crucifigitur. Hunc ergo IESVM, qui eſt ſecundum carnem, dominum illum & Chriſtum fecit Deus. Nam ſecundum hoc, quod eſt unigenitus filius Dei, qui eſt uerbum, & ſapientia Dei, non eſt aliqua factura, neque expectans promotiones, quippe exiſtens in omnibus Deus perfectus, ſicut & pater eius. Hic autem IESVS, ſecundum carnem Chriſtus factus eſt, quando primum forma illa ſeruilis, quam acceperat de Adae peccato, liberata eſt. Adam enim de dominio in ſeruitutem
Iohan. 8. recidit ex commiſsione peccati. Omnis enim qui
† forte deſi, peccati. facit peccatum, ſeruus eſt †, Saluator autem reuocauit multo firmius, immo & incorruptibilius in ad-

ſumpto

ſumpto homine dominium, cum in eo ipſum peccatum, quod per Adam fuerat cauſa abiectae ſeruitutis, abſterſit. Sed factus eſt iterum uere Dominus, cum in illum populi credētes ſe eius dominio ſubdiderunt. Prouocatus enim per hortamenta ſacrae ſcripturae dicentis, Seruite Domino in timore, unuſquiſq. iam cognoſcens in Chriſto ſalutare dominium ait, Nonne Deo ſubdita eſt anima mea. Huius ſeruū fieri ſummi decoris eſt, & quaſi quaedam ſupraeminens mundo nobilitas. Ideo & Apoſtolus gloriam ſuam ſcribit, Paulus ſeruus IESV Chriſti. Vides quomodo ſit factus Dominus, quando illum, & is qui perſecutus fuerat, ſuum dominū pro ſumma ſibi gloria confitetur. Factus eſt autem IESVS ſecundum carnem non ſolum Dominus, ſed & Chriſtus. In Chriſti autem nomine, regis, ſacerdotisque ſacramenta uerſantur. legimus in ueteri ſcriptura Sacerdotes, & Reges apud Iſraelitas olei unctione conſignatos, atque ideo Chriſti uocabātur. Chriſtus enim quod graece dicitur, hoc apud latinos unctus, ſiue linitus eſt interpretatus. Sed Saluator noſter uere Chriſtus ſecundum carnē factus eſt, exiſtens uerus Rex, uerus & Sacerdos. utrumque idem ipſe, ne quid in Saluatore minus haberetur. Audi itaque ipſum regem factum cum dicit, Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius. Audi quod etiam ſacerdos ſit de patris teſtimonio dicentis, Tu es ſacerdos in aeternum ſecundum ordinem Melchiſedech.

Pſal. 2. Pſal. 61. Rom. 1. 4. Reg. 9. Pſal. 2. Pſal. 109.

ſedech. Aaron primus in lege ex unctione chriſmatis factus eſt ſacerdos, & non dixit, ſecundum Aaron, ne & Saluatoris ſacerdotium ſucceſſione haberi poſſe crederetur. Illud enim ſacerdotium, quod fuit in Aaron, ſucceſſione conſtabat, ſacerdotium uero Saluatoris non in alterum ſucceſſione trãsfertur, eo quod ipſe ſacerdos iugiter perſeueret, ſecundum quod ſcriptum eſt, Tu es ſacerdos in aeternum ſecundũ ordinem Melchiſedech. Eſt ergo Saluator ſecundum carnem, & Rex, & ſacerdos, ſed non corporaliter unctus, ſed ſpiritualiter. Illi enim apud Iſraelitas reges, & ſacerdotes, olei unctione corporaliter uncti Reges erant, & ſacerdotes, non utrumq. unus, ſed ſinguli † quoq. eorum aut Rex erat, aut ſacerdos. ſoli enim Chriſto perfectio in omnibus & plenitudo † debetur, qui & legem uenerat adimplere. Sed licet non utrumque ſinguli eorum eſſent, tamen regali, aut ſacerdotali oleo uncti corporaliter Chriſti uocabantur. Saluator autem, qui uere Chriſtus eſt, Spiritu ſancto unctus eſt, ut adimpleretur quod de eo ſcriptum eſt, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo letitiae prae cõſortibus tuis. In hoc enim pluſquam conſortes iſtius nominis unctus eſt, cum eſt unctus oleo letitiae, quo non aliud ſignificatur, quam Spiritus ſanctus. Hoc uerum eſſe, ab ipſo Saluatore cognoſcimus. Nam cum accepiſſet librum Eſaiae, & legiſſet, ſpiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, adimpletam tunc dixit prophetiam in auri-

† forte, qui que

† forte, debebatur.

Pſal. 44.

Luc. 4.

bus

bus auditorum. Sed & Petrus princeps Apoſtolorum illud chriſma, unde Saluator Chriſtus oſtenditur, docuit eſſe Spiritum ſanctum, id ipſum & uirtutem Dei, quando in actibus Apoſtolorum ad fideliſsimum, & miſericordem Cornelium, qui erat tunc centurio, loquebatur. Nam inter cetera ait, incipiens a Galilaea poſt baptiſmũ, quod praedicauit Iohannes, IESVM a Nazaret, quem unxit Deus Spiritu ſancto, & uirtute, hic circuiuit faciens uirtutes, atque omnes liberans obſeſſos a Diabolo. Vides, quia & Petrus dixit hunc IESVM ſecundum carnem unctum eſſe Spiritu ſancto, & uirtute. Vnde & uere ipſe IESVS ſecundum carnem factus eſt Chriſtus. qui unctione ſancti ſpiritus & rex factus eſt & ſacerdos in aeternum. Haec autem ideo proſecutus ſum, ut liquido appareat IESVM filium Dei non ſecundum quod eſt uerbum, & ſapientia Dei, crucifixum, uel factum eſſe Dominũ, & Chriſtum, ſed ſecundũ hoc, quod adſumpſit de MARIA. quamuis per adſumpti hominis paſsionem, & unigenitum filium Dei paſſum eſſe dicamus, non quia uere ipſe unigenitus filius, qua eſt uerbum, & ſapientia Dei, paſſus eſt, ſed quia quicquid in adſumptum hominem eius iniuriae, uel paſsionis illatum eſt, id totum ad ipſum unigenitum inpaſsibilem Deum quadam ratione reuocatur. Vnde & Apoſtolus Paulus ſcribens ad Corinthios ait, Si enim cognouiſſent, ſcilicet Principes huius ſaeculi, numquã Dominum maieſtatis crucifixiſſent. Si iſta manife-

Act. 10.

1. Cor. 2.

ſta ſunt, apparet iam, quomodo dictum ſit, Certiſſi-
Act.2. me itaque ſciat omnis Iſrael, quia & Dominum il-
lum, & Chriſtum Deus fecit, hunc ſcilicet IESVM,
quem uos crucifixiſtis, quem & idem Petrus ſupra
Act.2. uirum nominauit Dicens, Viri Iſraelitae audite uer
ba haec, Ieſum Nazarenum uirum a Deo probatũ
in uobis uirtutibus, & prodigiis, & ſignis, hunc ſci-
licet IESVM Chriſtum, quem & Paulus hominem
1.Tim.2. dixit ſcribens ad Timotheũ, Vnus Dominus, unus
& mediator Dei, & hominum homo IESVS Chri-
Iohan.8. ſtus. Qui & dicebat in euangelio, Nunc autẽ quae-
ritis me occidere hominem, qui ueritatem uobis
locutus ſum. Non pro impio Fotino haec loqui-
mur, qui nudum uult eſſe hominem ſine Dei uerbi
incarnatione, ſed contra Arrium Antichriſtum re-
citamus, qui uult ipſum unigenitum filium, qui eſt
uerbum, & ſapientia Dei, qua Deum, & non qua
hominem crucifixum, & ipſum eſſe factum Domi-
num, & Chriſtum. Sed etſi duriſsima obſtinatione
contendunt dicentes de ipſo Deo uerbo ſcriptum
eſſe, quod Deus illum fecerit & Dominum, & Chri
ſtũ, nec ſic pertimeſcimus fiducia ueritatis, ne forte
per hoc, quod ſcriptũ eſt, uerbũ Dei factura creda-
tur. Fac enim uerbum Dei factum eſſe dominũ, &
Chriſtum, quid hoc praeiudicat eius ſubſtantiae,
qua ſemper eſt uerbum Dei. Intende enim quia non
ſubſtantiam uerbi Dei dixit eſſe factam, ſed hoc ip-
ſum uerbum, quod ſemper eſt filius Dei, factum
eſſe dominum, & Chriſtum. Non enim id ipſum

eſt,

eſt, hoc quod omnino non erat, fieri, & id quod erat, aliquid fieri. Nam & Deus fit aliquotiēs adiutor, & protector, non tamen quia factus eſt adiutor, & protector, iam etiam hoc quod Deus eſt, factus eſſe credendus eſt. Nam & Moyſes poſteaquā diuinum ſenſit auxilium, & protectionem, de Deo, qui contra Pharaonem & adiuuerat, & protexerat, dixit, Adiutor, & protector factus eſt mihi in ſalutem, & multa ſimillima teſtimonia inuenies, quae ego, ne multum adhuc prolongē, praetereo. Si ergo cum Deus ſit adiutor, & protector, non hoc, quod Deus eſt, fieri creditur, ſed hoc ipſum quod adiutor, & protector eſſe dignatur, quid eſt quod cum uerbum Dei factum eſſe Dominum, & Chriſtum dicant, putemus Dei uerbi ſubſtantiam factam. Numquid quia legimus, Et uerbum caro factum eſt, ideo ipſum quoque uerbum factum eſſe credendum eſt. Sed manifeſtiſsime expreſſum eſt, non tam uerbum eſſe factum quod erat in principio apud Deum, ſed ipſum uerbum, quod ſemper erat, poſtea factum eſſe carnem, ut factura non tam in uerbo ſit, quam in hoc, quod caro factum eſt. Ita ergo & cum dicitur uerbum Dei factum eſſe Dominum, & Chriſtum, non eam ſubſtantiam uerbi Dei factam eſſe intellegendum eſt, ſed quia Dominus, & Chriſtus factum eſt hoc ipſum uerbū, quod ſemper Deus erat. fit autem Dominus eorum, qui ſe eidem mancipant propoſito ſeruiendi. Et da mihi ueniam beatiſsime Matthaee, ſi dixero, quod nō-

Pſal. 117. & Eccl. 51.

Iohan. 1.

dum tibi Chriſtus Deus erat Dominus, quando adhuc Teloneo ſeruiebas. Sed & Apoſtolis uniuerſis tunc primum Dominus factus eſt, quando derelictis omnibus eidem ſeruire maluerunt. Ipſarum quoque gentium tunc Dominus factus eſt, quando Idolorum uana ſuperſtitione derelicta, ipſae gentes ſe eius dominio tradiderunt. Inquantum enim quis peccati ſeruus eſt, uel mammonae, intantum Dei ſeruus eſſe non poteſt. Cum ergo peccato, & mammonae quis abrenuntiauerit, faciens iuſtitiam, habendique cupiditatem reſpuens, tunc IESVS Dominus eius efficitur. Eadem quoq. ratione eum etiam Chriſtum fieri intellegitur, ſiquidem, ut ſupra dictum eſt, Reges, & Sacerdotes, Chriſti uocabulo taxabantur. Factus eſt ergo Saluator Rex eorum, qui regno mortis ulterius non tenentur adſtricti, in quorum mortali corpore ceſſauit regnare peccatum, poſteaquam † per diuina magiſteria didicerunt docentibus Apoſtolis. Non ergo regnet peccatum in ueſtro mortali corpore. Sed & cum fungitur pro nobis Sacerdotis officio, Chriſtus ueriſſime factus eſt, maxime defenſor, & aduocatus pro nobis ſemper adſiſtens, interpellans quoque patrem; qua ſolus puriſſimus ſacerdos, ut expiata labe delinquẽtiae, diuina eius propitiatiõne ſeruemur. Per haec ergo, quod IESVS factus eſt Chriſtus, & Dominus, non tam ſubſtantiae eius diuinae aliquid confertur, quam proſpectum eſt, quibus regni eius & Sacerdotij, ac Dominij poteſtas

† forte abũdat, per

Rom. 6.

ſtas uelut munus ſalutare collatum eſt. Non uidetur abſurdum, ſi illud ſimiliter intellegas, quod ait, Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſupra Sion montem ſanctum eius. etſi enim conſtitutus rex dicitur, tamen cum addidit, ſupra Sion montem ſanctum eius, oſtenditur, quod non de illo regno eius dicat, quod habuit etiam antequam conſtitueretur Rex ſupra Sion montem ſanctum eius. Rex enim eſt ante omnia aeua aeuorum continens poteſtate ſua omnem, quam condidit, creaturam. Vnde & omnipotens adprobatur, quod poſsit omnia continere quae facta ſunt. Pſal. 2.

TANGAMVS & illam in ultimo quaeſtionem, quam inter ceteras addidiſti. Dominus, inquit, creauit me initium uiarum ſuarum in opera ſua. Dicit haereticus, Vides creaturam eſſe ſapientiam, quae utique interprete Paulo Apoſtolo Chriſtus eſt. Ergo Chriſtus, inquit, qui eſt ſapientia, non eſt uerus filius, ſed creatura factus, & adoptione exiſtens filius. hoc uenenum Arrianorum eſt. Sed o quam caeca impietas ad id uidere, quod pium eſt. Iam ſemel quia, ut ſcriptum eſt, Oderunt ſapientiam, & uerbum Domini non adſumpſerunt, nihil in illa ſinceriſsimi decoris aſpiciunt, ſicut & lippientibus oculis nulla eſt uiſio ueritatis, quandoquidem aliter eorum renuntiat aſpectus, quam in fide rerum eſt. ſed & cui ſaporem proprium redundans ſui fellis amaritudo uitiauit, ſi dulcia mel- Prou. 8. Baruch. 3.

la deguſtet, ut amaram dulcedinem mellis infamat, non recognoſcens malum propriae amaritudinis. Sed o miſer haeretice, quid potes ueri luminis uidere, cum caecutias, uel ambules in uiis tenebrarum, omnia quae ſunt impietatis excogitans. Clamet licet uir ille ſpiritualis ſuauiſsimo experi-
Pſal. 33. mento diuinae epulationis inuitans, Guſtate, & uidete quam ſuauis eſt Dominus. ſed tibi, ſi guſtaueris, nihil ſuaue ſentitur in Domino, eo quod, ſicut
Pſal. 13. ſcriptum eſt, uenenum aſpidum ſub labiis tuis eſt, eo quod os tuum maledictione & amaritudine plenum eſt. Denique cum infinita & ipſe Salomon de Dei ſapientia praedicauerit, & ita diuine de ea fuerit proſecutus, ut non aliud in illa crederetur, quam quod in natura Dei eſt, in illis omnibus haereticus caecutiens hoc ſolum uidere ſe credidit, per quod probaret eam eſſe creaturam. Sed ſcriptum eſt, inquit, Dominus creauit me initium uiarum ſuarum in opera ſua. ſed nos non ibimus longius, neque de aliis libris Salomonis, quae ſunt pro ſempiterna Dei ſapientia, proferemus. ſufficit nunc, ſi de hoc ipſo loco, unde teſtimonium protulit, pars diuerſa
Prou. 8. ſuperetur. Ais haeretice ſcriptum, Dominus creauit me initium uiarum ſuarum in opera ſua. ſed in-
Ibidem. tende, quia haec ipſa ſapiẽtia nihilominus ait, Ante omnes autem colles genuit me. quomodo ergo haec ipſa ſapientia in eodem loco, & creatam ſe eſſe dicit, & genitam. & prius eſt, ut uideamus, quid primum ſit. utrum quod genita eſt, an quod

creata eſt. ſed licet primum dixerit, Dominus Creauit me initium uiarum ſuarum in opera ſua, tamen, ne ſe creaturam putares, recurrit ad illud, quod prius eſt, in ſequenti dicens, Ante omnes autem colles genuit me. Vide enim ne putes poſtea genitam, quia primum praemiſerit ſe creatam. Etſi enim in ordine ſermonum primum poſitum eſt, quod creata eſt, deinde autem quod genita, tamen ſenſus hoc indicat, quod primum eſt genita, quam creata, ut ſit ſenſus ita ſapientiae dicentis, Dominus creauit me initium uiarum ſuarum in opera ſua. Sed ne quis me putet per hoc eſſe creaturam, aut tunc primum eſſe coepiſſe, quando me creauit initium uiarum ſuarum in opera ſua, ſubſequor, & dico, ante omnes autem colles genuit me, ut ſcias prius me genitam, quam creatam. Cum enim dicit, Ante omnes autem colles genuit me, fecit illud eſſe poſtea quod creata eſt, ut praecedat, & ſit anterius illud, quod genita eſt. Si ergo ſic creata eſt, ut ante fuerit genita, ſenſus impietatis excluſus eſt, qua eam dixerat creatam, ut tunc primum ſubſtitiſſe ſapientia crederetur, quando & rettulit ſe creatam a Domino initium uiarum ſuarum in opera ſua. Ecce enim ſenſus manifeſtat, etiam antequam crearetur, ſapientiam ſubſtitiſſe, quippe quae prius eſt genita, quam creata. Sed magis commendabitur hic ſenſus catholicus, ſi & ipſa uerba, prout nobis poſsibile eſt, diſcutiantur, quibus uel genitam ſe referat ſapien-

tia.

tia, uel creatam, Dominus, inquit, creauit me initium uiarum ſuarum in opera ſua. Intende, quia cum dixerit, Dominus creauit me,non tacuit, ne uere creatura putaretur, ſed proſequitur explanans quid ſit creata, & ob quam cauſam ſit creata. Ait enim, creauit me initium uiarum ſuarum.& cũ ſequitur, in opera ſua, palam eſt, quod oſtendit & cauſas cur creata ſit initium uiarum Domini. Non ergo ſapientia, quaſi quae non eſſet, creata eſt ad hoc, ut eſſet, ſed cum ſemper ſubſtantialiter fuerit, tunc creata eſt ſecundum diſpenſationem initium uiarum Domini,& in opera Domini creata eſt.Initium ergo uiarum domini creata eſt, & in opera domini creata eſt ſapientia. non tamen, quia ſubſtantialiter ante non erat, ideo creata eſt ſapientia. At uero cum dicit ſe ante omnes colles genitam, non propter aliquam rem dicit ſe eſſe genitam; ſed exiſtens ſemper patris ſempiterna progenies, ob quaſdam cauſas creatam ſe dicit initium uiarum Domini,ideſt,in opera Domini. Ergo & ex hoc manifeſtum eſt, non eſſe creaturam ſapientiam, quae in aliud creata eſt, ideſt, in opera domini,cum ipſa ſit genita, non in opera, ſed de patre, ut diximus exiſtens ſempiterna progenies. Sed & hoc intendendum eſt, quod aliud eſt dicere creari ſapientiã, & aliud eſt dicere,quod ſit creatura.Quamuis enim legatur creata eſſe ſapientia, nuſquam tamen legitur quod ſit creatura. Non enim omne quod creatum eſt, iam creatura dicendum eſt, licet omnis

creatura

creatura creata ſit, ſicut nec omne quod factum
eſt, iam factura adſeueranda eſt, licet omnis factu-
ra facta ſit. Si uidetur obſcurum, exemplo diluci-
dabo. Legimus quendam gratulari, ac dicere ad
Deum, Ego autem cantabo uirtutem tuam, exal- Pſal. 58.
tabo mane miſericordiam tuam, quia factus es ſu-
ſceptor meus, & refugium meum in die tribula-
tionis meae. Ecce Deus factus eſt ſuſceptor, & re-
fugium, non tamen Deus factura eſt. & hoc eſt,
quod dixi, Non omne quod factum eſt iam factu-
ra dicendum eſt. Deus enim non exiſtens factura,
qui ſemper eſt, factus eſt ſuſceptor, & refugium in
die tribulationis homini, ut quod factus eſt ſuſce-
ptor & refugium in die tribulationis homini, ui-
deatur contuliſſe, quod factus eſt, non tamen quia
ſuſceptor, & refugium homini factus eſt, etiam
Deus quoque factura eſſe credendus eſt, cuius diui-
na ſubſtantia ſempiterna eſt. Similiter & ſapientia
ſi creata dicatur, non tamen creatura eſt, quae ſem-
per eſt, ſed cum exiſtat ſemper, creatur ad aliquid,
ut proſit, non ut creatura dicatur quaſi facta, quae
non fuit. Erat enim inſeparabilis a Deo Dei ſapien
tia, & haec ipſa exiſtens Dei ſempiterna progenies,
creata eſt initium uiarum Domini. Sed adhuc aper-
tius ediſſeram. Certe ſapientia Dei ipſa eſt, quae &
uerbum eſſe ſcribitur, ut in ſuperioribus oſtenſum

cum caro factum eſt. Sed bene, quia apertiſsime demonſtratum eſt per uerbum omnia facta, & in ultimis temporibus hoc ipſum uerbum carnem factum. Non ergo factura eſt uerbum Dei, licet factum caro eſſe dicatur, ita & ſapientia licet dicatur creata eſſe initium uiarum, & in opera, non tamen creatura eſt, quam conſtat ante omnem eſſe creaturam, quandoquidem omnia in ſapientia facta ſint. Addo & hoc, quia non omne quod creari dicitur, quaſi fiat in ſubſtantia, intellegendum eſt. Denique quidam uir uidens cor ſuum quibuſdam ſordibus infectum precem fundit ad Dominum di-
Pſal. 50. cens, Cor mundum crea in me Deus. non utique cordis ſubſtantiam in ſe fieri precabatur, ſed ut hoc ipſum cor in eo exiſtens, quod ei erat ſordidum, creari mundum. non omne quod creari dicitur, iam ſtatim & ſecundum ſubſtantiam fieri, intellegendum eſt. quandoquidem cor quod erat, id ipſum, ut mundum crearetur a Domino, precabatur. Ergo & ſapientia cum creata dicitur, non tum ſubſtantia eius, quaſi quae non erat, facta eſt, ſed ipſa exiſtens, ut ſaepius dictũ eſt, creata eſt initium uiarum in opera eius. Ergo quod creata eſt ſapientia, ad myſterium, uel rerum creandarum, uel humanae diſpenſationis intellege. quam cum Dei ſapientia dignanter adſumit, creata dicitur. Quod uero ſe genitam dicit, ut nihil in illa minus diuinitatis agnoſcas, quam habet ille, qui genuit. Valde enim impium eſt credere, quod aliquando Deus ſine ſua

fuerit ſapientia. Vnde & quia uere genita eſt a Deo ſapientia, idem exiſtens ſecundum ſubſtantiam quod eſt genitor, ſapientia autem ipſa Chriſtus eſt, ergo Chriſtus qui eſt ſapientia, non eſt adoptione filius, ſed uerus filius, exiſtens Dei progenies, & non factura.

VNIVERSAS, quas de patre & filio ſcripſeras quaeſtiones, prout Dei gratia praeſtitit, arbitror abſolutas, ſi tamen hoc apud te uerum eſt, tua religioſa prudentia iudicabit. quamuis fatear & coartatione temporis, & rei feſtinatione, & ipſo arido anguſti mei ſermonis eloquio ſummas earũ me potius tetigiſſe, quam plenitudinem proſecutum, quia non vt librum, ſicut praedixi, ſcribere coeperam, ſed ut quaſi cuiuſdam adbreuiationis de fide quaedam taxatio ſignaretur, ne ad hoc me de tua mira beniuolentia prouocatum infidelem crederes, ſi tacerem. Sed nunc de Sancto ſpiritu, etſi breuiter, confitendum eſt. ne ſi non aliquid de eo ſpecialiter dixerimus, credamur ſimiliter blaſphemare, ſicuti & illi, qui dicunt illum eſſe creaturam. Horum tamen miramur inſaniam, quod impie ſentiant de eo, quem Sanctum ſpiritum con-

ſanctificet, non tamen ut ipſe, quaſi ut qui ante non habuerit, extrinſecus acceperit ſanctitatem. hoc nomen ſancti ita poſſidet Spiritus, ut poſſidet pater, & filius. poſſidet autem, non ipſe aut pater exiſtens, aut filius, ſed Spiritus Dei. Si autem ſpiritus Dei dicitur, non ut angelus Dei, neque ut homo Dei, quorum natura a diuina ſubſtantia inaeſtimabiliter diſcreta eſt, ſed ſic eſt Spiritus Dei, ut ſit eiuſdem ſubſtantiae cum patre, & filio. quia & una ſanctitas eſt patris, & filij, & Spiritus ſancti. quandoquidem idem Spiritus ſanctus uſque adeo uere, & naturaliter ſanctus eſt, ut hoc ei naturaliter, & uerum ſit uocabulum. Intende enim ad uerba Sal-
Matth. 28. uatoris dicentis, Euntes ergo nunc, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & Spiritus ſancti. Sicut enim uerum uocabulum eſt patris, & uerum uocabulum filij eſt, ita uerum eſt uocabulum Spiritus ſancti. Et quomodo uerum uocabulum patris dicatur, ſcire poterimus, ſi animaduertamus, quomodo uerus Deus dicatur. Multi dicuntur Dij, ſed non ſunt uere Dij. & taceo nunc de Satana, ac daemoniis, eorumq. ſimilibus, qui uſurpatione impia Dij uocantur. dicti ſunt quidem & homines Dij ſecundum hoc teſtimoniũ,
Pſal. 81. Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes. ſed quam non uere ſint Dij, ſubſequentia manifeſtant, quae ita ſe habent, Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut unus de principibus cadetis. Si ergo ubi

ubi quilibet ſancti Dij uocantur, hoc illis pie, & cum iuſtitia uiuentibus ex Dei gratia prouenit; maxime cum in eis Spiritus ſanctus inhabitet, de quo quidem uocabulo excidunt, ſi non ambulare in uiis Domini perſeuerent, nemo ergo de creaturis uerus eſt Deus, quia nemo naturaliter Deus eſt. Solus autem Deus naturaliter uerus Deus eſt, hoc ipſum exiſtens ſine initio, & fine. Per hanc nunc ueri Dei intellegentiam intellegamus & uerum uocabulum patris. Apud homines exinde pater quis dicitur, ex quo genuit filium. ſed licet ex ſe genuerit filium, tamen non proprie uerus eſt pater, cui acceſsit hoc uocabulum, & hoc ipſum a Deo praeſtitum. qui quidem & tam diu pater dicitur, quamdiu eius uiuit filius. Sicut enim nato ex ſe filio uocabulum patris adeptus eſt, ita & morte filii uocabulum patris amittit. Deus autem ſolus proprie uerus eſt pater, qui ſine initio, & fine pater eſt. Non enim aliquando coepit eſſe, quod pater eſt, ſed ſemper pater eſt, ſemper habens filium ex ſe genitũ, ſicut & ſemper uerus eſt Deus ſine initio, & fine perſeuerans. Ergo ſicut uocabulum ueri Dei ſolus obtinet, qui ſine initio, & fine ſolus pa-

non eſt ergo proprium, & uerum uocabulum filij in creatura, qui & eſſe coepit filius, & poteſt hoc uocabulum non habere uel patris occaſu, uel cum idem ipſe transfertur in uocabulum patris, etiam antequam condicio mortis obueniat. Solus autem filius Dei uerus eſt filius, exiſtens hoc ſine initio, ſine fine, ſemper habens patrem, & numquam ipſe, ut eſt unigenitus, generans accipit uocabulum patris. Vnde & proprium, & uerum uocabulum filij in ſolo filio Dei eſt habens hoc naturaliter, ſicut & naturaliter uerus Deus eſt. Si ergo cognouimus quomodo proprium & uerum uocabulum patris eſt, & quomodo proprium, & uerum uocabulum filij eſt, ſequitur ut intellegamus ita, quomodo proprium, & uerum uocabulum eſt Spiritus ſancti. ſcilicet cum hoc ipſum eſt naturaliter Spiritus ſanctus ſine initio, ſine fine. numquam enim ex aequa nominis auctoritate cum patris, & filij ueris uocabulis Sancti ſpiritus uocabulum iungeretur, ſi non & Sancti ſpiritus proprium, uerumq. uocabulum probaretur. Si ergo hoc ei proprium, & uerum, & naturaliter ſine initio, & fine uocabulum eſt, non eſt igitur creatura Spiritus ſanctus, qui ita propriũ & uerũ uocabulum Sancti ſpiritus habet, ſicut nulla poteſt habere creatura. Sed & cum praecipit Dominus, ut gentes in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti baptizentur, apertiſsimum eſt, Spiritum ſanctum non eſſe creaturam, uel ex ipſa ſocietate, quae illi una cum patre, & filio eſt, uel quod numquam

praeciperet Dominus, ut in creaturae nomine aliquis baptizaretur. multum enim diuinae potentiae derogaretur, ſi cũ confeſsione diuini nominis par quoque creaturae confeſsio poneretur. Et bene, quod unum nomen poſuit dicens, In nomine patris, & filii, & Spiritus ſancti, ut una principalis auctoritas crederetur, indiuiſibilis, & perfectae trinitatis. Quomodo enim Spiritus ſanctus a principali auctoritate diſcretus eſſe credatur, quando de ipſo ſcriptũ legimus in quinquageſimo pſalmo, Et Spiritu principali confirma me. Ergo & per hoc oſtenditur, quod una eſt principalitas patris, & filij, & Spiritus ſancti. ſiquidem & in omni condicione patri, & filio conſors inuenitur. Accipe interim uel unum teſtimonium, Verbo domini caeli firmati Pſal. 32.
ſunt, & Spiritu oris eius omnis uirtus eorum. & per hoc ergo oſtenditur Spiritus ſanctus non eſſe creatura. Siquidem & ipſe cum patre, & filio conditor adprobatur. Dicam plene & Deum, & Dominum Spiritum ſanctũ doctus a maioribus Eccleſiaſticis uiris, qui & ipſi per teſtimonia ſcripturarum diuinarum prius a uiris apoſtolicis eruditi, ſuis poſteris tradiderunt. Exſequerer & ego ſingula illa quaeq. teſtimonia, niſi apud animam fidelem de his quae

eius ſubdam, quod etiam per hoc ipſum Deus probatur Spiritus ſanctus, per quod oſtenditur non eſſe creatura. Omne enim quod eſt, aut diuinitas eſt, aut creatura, ſed Spiritus ſanctus hoc ipſum exiſtẽs, ſine initio, & fine, non eſt creatura, ergo Spiritus ſanctus res eſt diuinitatis, qua incorruptibilis, & indemutabilis & ſempiternus Spiritus Dei. Vna eſt ergo diuinitas Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſicut & una ſanctitas eiuſdem perfectae, & inſeparabilis trinitatis. Sed hic finem faciamus. inquantum enim quis intentior ad ſacras ſcripturas de fide loqui uoluerit, in tantum non deerit, quod loquatur. Hoc autem non ambigo, quod ſiquis forte eloquẽs haec ipſa legerit, delinquentiam incompti ſermonis inueniet, non tamen, ſi fidelis eſt, piae confeſſionis errorem. quam quidem in nobis ex Dei gratia praeſtitam cupimus uſque ad mortem, auxilio eius, qui praeſtitit uindicare ſine labe communionis haereticorum atque praeuaricatorum. quia & Deo teſte metuimus eorum damnationis participes inueniri. Viderit, ſi quis putat ſe de eorum ſocietate reum non poſſe fieri, habens conſcientiae propriae fiduciam, quia fidem integrã uindicat ita, ut numquã ipſe eius fidei praeuaricator extiterit. tamen ego in cauſa Dei cautius timere conpellor. Tit. 3. ſiquidem & de ipſis cautum legimus, Haereticum hominem poſt unam correptionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt huiuſmodi, & peccat, & eſt a ſemetipſo damnatus. Sed & de poena praeuaricatorum

catorum legimus dicente Eſaia, Et ueniet omnis Eſa.66.
caro in conſpectu meo adorare in Hieruſalem, di-
cit dominus Deus, & procedent ſancti, & uidebunt
membra hominum, qui praeuaricati ſunt in me.
Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non
extinguetur, & erunt in uiſione omni carni. Sed &
Apoſtolus ait, Nolite iugum ducere cum infideli- 2.Cor.6.
bus. quia & alibi idem Apoſtolus poſt deſcriptio-
nem malorum, Non ſolum, inquit, qui faciunt ea, Rom. 1.
ſed etiam qui conſentiunt facientibus ea. Et multa
alia ſunt teſtimonia diuina, quibus ſupradictorum
conſortium prohibetur. Sed ego haec ipſa licet
breuiter intimaui, ne nos de uana ſuperſtitione cre-
dat aliquis nolle communicare cum talibus, quos
perſpicit per diuinam ſententiam reprobari. Diui-
nitas te incolumem, ac beatam in fide ſui nominis
etiam in regno caelorum praeſtet cum tuis omni-
bus affectibus inueniri.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

Regeſtum.

†A B C D E F G H I K.

Omnes ſunt duerniones.

R O M AE

In Aedib. Populi Romani.

M D L X X V.